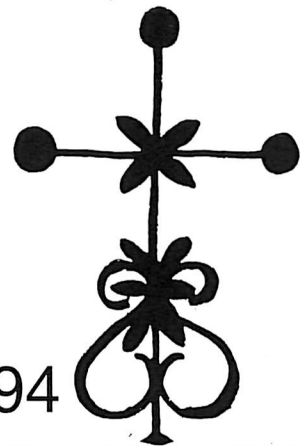

TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 1, 1994

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

Tarvasjoen komppania ja Ihantalan ihme

Kaikille on selvää ja tiedossa käsite Talvisodan ihme, jolla ymmärrämme sankarillisella puolustautumisella ja kansallisella yksimielisyydellä saavutettua maan itsenäisyyden säilymistä, vaikka vastassamme oli ollut moninkertainen ylivoima ja suuri valtiomahdi. Nyt, kun tulee kuluneeksi 50 vuotta jatkosodan kiivainpien taistelujen, venäläisten yleishyökkäyksen kuumimmista päivistä, on alettu yhä laajemmin puhua myös jatkosodan ihmeestä. Osa tuota ihmettä oli vihollisen etene-
misen pysäyttäminen Ihantalassa, Vuosalmella ja Viipurinlahdella. Marsalkka Mannerheim sanoo muistelmissaan: "Tällaista lopputulosta olimme tuskin rohjenneet toivoa – sitä on pidettävä todellisenä ihmeenä. Tämä rintama piti sittemmin puoliaan kaikkia hyökkäyksiä vastaan aina sodan loppuun saakka."

Nyt 50 vuotta myöhemmin voi nähdä selvemmin Neuvostoliiton suurhyökkäyksen Karjalan Kannaksella maailmanhistoriallista taustaa vasten. Neuvostoliiton ylin sodanjohto oli asettanut Leningradin rintaman joukoilleen nopeaksi tavoitteeksi Helsingin ja täten sodan nopean ratkaisemisen Suomen rintamalla, ennen Saksan kukittamista. Heiltä taisteluihin otti osaa 16–17 vahvoin panssari- ja tykistövoimin vahvistettua divisioonaa. Näitä tuli n. 1100 koneen ilma-armeija, joka

sai tukea vielä Syvärin–Äänisen alueen 750 koneelta. Suomalaisista linjaa Viipurista Taipaleelle puolusti viisi divisioonaa ja kolme prikaatia. Suomen ilmavoimilla oli 259 sotakonetta, joista hävittäjiä 159 ja pommikoneita 93. Suurena apuna oli viime tipassa saatu saksalainen lento-osasto Kuhlmay, johon kuului 70 taistelukonetta ja 32 syöksypommittajaa käsittävä Stukalaivue. Suureksi avuksi oli Saksalta saatu myös aseapua rynnäköitykzien, panssarikauhujen ja -nyrkkien ja ammusten muodossa.

Se, että neuvostoarmeijan tavoitteet kilpistyivät, niin Ihantalassa kuin muuallakin, suomalaisen sotilaan uhrivalmiuteen, vaikutti maailmanhistoriallisesti mm. siihen, että Saksan armeijan Baltiassa ollut osa säästyi jo kesäkuussa sitä uhanneelta tuholta. Neuvostoliitto ei myöskään päässyt niin syvälle länteen, että se olisi voinut vaatia vaikutusalueitaan laajemmiksi. Tärkeintä meidän kannalta on, että maatamme ei miehitetty ja me säilytimme itsenäisyytemme, vaikka suurin uhrauksin.

Taistelujen riehuttua Kannaksella 9. 6. 1994 alkaen ja rintaman murruttua alettiin siirtämään joukkoja Itä-Karjalasta nopeasti apuun Kannakselle. Viimeinen siirretyistä yksiköistä oli 6 divisioona, johon JR35 ja sen ensimmäinen eli Tarvasjoen komppania oli alistettu. Divisioonan komentaja-

na toimi kenr.maj. Einar Vihma. Tämä erittäin urheaksi mainittu mies kaatui Ihantalassa 5. 8. 1944. Rykmenttiä komensi eversti S. E. Laaksonen ja komppaniaa kapt. V. Pomell.

Tarvasjoen komppanian irtaantuminen Seesjärven Aavesuolta Maase-länkannakselta tapahtui juhannusaattona 1944 ja se saapui monivaiheisen matkan jälkeen Jääsken aseman kautta Ihantalaan 3. 4. Viipurin menettämisen jälkeen 20. 6. taistelut olivat edenneet Viipurinlahden–Talin–Ihantalan linjalle. Varsinainen suurtaistelu Ihantalassa oli alkanut 1. 7. ja komppanian saapuessa käytiin kiivaita taisteluja Pyöräkankaalla 3. 7., jolloin venäläiset saivat suomalaisten puolustuksen ensin murrettua ja kankaan vallattua, mutta kovien taistelujen jälkeen se taas vallattiin takaisin. Seuraavina päivinä taistelut jatkuivat samassa maastossa kiivaana.

Merkittävää osaa näiden päivien torjuntataistelujen onnistumisessa näyttelivät radiotiedustelu ja yhdeksän patteriston tulivoima, joilla pysäytettiin jo ryhmittymisvaiheessa oleva vihollinen. Myös saksalaisten syöksypommittajien iskut olivat merkittäviä. Panssaritorjunta-aseistuksen parane-
minen tasoitti vihollisen panssari-
aseen ylivoimaa ja sen voimin etene-
minen pysähtyi. Kuitenkin vihollinen ilma-aseensa ja panssarivoimiensa yli-

voimalla sai useita repeämiä, mutta sitkeästi taistellen ne lyötiin takaisin.

Ihantalan rintama piti sodan loppuun asti. Vihollisen hyökkäyksen torjumisesta taistelujen rajuimmalla osalla Pyöräkankaalla vastasi 6. 7.–20. 8. välisen ajan Tarvasjoen komppania. Useassa yhteydessä komppanian miehet ovat pahoitelleet sitä, ettei heidän ratkaisevaa osuuttaan torjuntavoitossa ja rintamien pitämisessä historiankirjoituksessa juuri mainita ja arvosteta. Tämän on suurelta osin aiheuttanut se huomio, jonka tykistö sai, sen onnistuneilla yhteisiskulla ja lentovoimien ennen kokematon iskukyky. Näiden takia on usein jäänyt huomaamatta jalkavaen osuus aivan tulilinjassa ja heidän varassaan oleva vastuu rintaman säilymisestä viimevaiheessa.

JR35 1 pataljoonan komentaja eversti Paavo A. Kairinen on kirjoittanut rykmentin historian: JR35 sotiella 1941–1944, jossa yksityiskohtaisesti kerrotaan Tarvasjoenkin miesten vaiheet viime sodassa. Ihantalan taisteluista tarkemmin kertovat tässä lehdessä lääkintämies Otto Kinnaretin kirjoitus Kansa Taisteli-lehdessä vuodelta 1978 ja kunnallisneuvos, silloinen luutnantti Lauri Heitto, joka myös henkilökohtaisesti oli taisteluissa mukana.

Sotilas ja panssarinyrkki.

Pataljoonankomentaja lutn. Viljo Pomell ja lähetit Niilo Suomi ja Pauli Salminen.

Tulenjohtue poterossaan.

Otto Kinnaret

Tarvasjoen komppania taisteli Pyöräkankaalla

Puna-armeijan "neljäs isku" – hyökkäys Helsinkiin – pysäytettiin kesällä 1944 Ihantalassa ja Vuosalmella.

Ihantalan torjuntataistelun portinpylväät olivat Kirkonmäki ja Pyöräkangas.

Niiden puolustuksesta vastasivat muun muassa JR 12 sekä JR 35, joka tuli avuksi taistelun ollessa kuumimmillaan.

1/JR 35:n soturi kertoo.

Tulimme Seesjärven Suurlahden Aavesuolta Ihantalaan 3. 7. 44.

Irtauduimme Aavesuon etulinjavastuusta juhannusaattona kovassa saateissa. Marssimme noin 60 km ja ajoimme sitten kuorma-autoilla Nais-

tenjärven asemalle, jossa meidät lastattiin heti juniin. Ne suunnattiin kohti Kannasta, josta kuului kummia uutisia.

Tulimme Jääsken asemalle 3. 7. jatkoimme heti kuorma-autoilla Ihantalaan kohti. Matkalla jouduimme maataistelukoneiden hyökkäykseen, josta pääsimme pelkällä säikähdyksellä hyökkäyskohdalle sattuneen metsämaaston ansiosta. Jatkoimme sitten matkaa jalan kohti edessämme kuuluvaa kovaa tykkien jylinää.

Suurtaistelun aavistuksia

Vastaan tuli ihmeellisiä porukoita: kaikennäköistä hiipparia ilman aseita-
kin, enemmän tai vähemmän haavoit-

tuneita vajaissa pukimissa, ajoneuvoja ja autoja. Joukossa oli upseereitakin.

Kaikilla oli yksi ja yhteinen sävel: – Älkää menkö sinne – siellä ei elä kukaan...

Toivo näytti miesparoilta tyystin kadonneen.

Ilmassa yläpuolellamme käytiin ankaraa sotaa. Lentokoneita oli taivas mustanaan. Moottorien ulvonta ja aseiden laulu oli kovaa ja aina silloin tällöin kone putosi savuten maahan. Kerrottiin, että suomalaisten avuksi oli tullut saksalainen lentorykmentti, joka nyt otti mittaa punalentäjistä.

Niin saavuimme karttapiste 26:n maastoon, johon meidän käskettiin kaivaa poterot. Tulenteko ja liikku-

minen ympäristössä kiellettiin ankarasti.

Edestä kuului mahtava tykistötulen pauhu. Tuntui, että putket olivat toiminnassa molemmin puolin. Meidän alueellemmekin tuli jokunen kraanaatti ja ensimmäiset miehet haavoituivat. Ne kaverit pääsivät helpolla...

Komppaniamme 1./JR 35 hälytettiin 6. 7. illalla. Läksimme heti liikkeelle. Kilpeenjoen yli mentiin jonossa kaadettuja puunrunkoja pitkin.

Kuulimme, että 2. Komppania oli joutunut jättämään asemansa Pyöräkankaalla. Meidän oli vallattava ne vastahyökkäyksellä takaisin.

Vihollisen tykistö oli tässä vaiheessa kumman hiljaa. Pataljoonamme

komentaja majuri **Paavo Kairinen** veti itse porukkaa.

Kaatuneita lojui joka puolella, näyttivät tykistötulen silpomilta. Joukossa oli tuttukin mies, muuan **Virtanen** Tarvasjoelta, entinen joukkueemme mies.

Rajusti kranaattien mukana

Tulimme peltoaukean reunaan.

Saman tien avasi oma tykistö ankan tulen Pyöräkankaalle. Keskityksen pauhatessa syöksyimme aukean yli itsekin kaikilla aseillamme hurjasti tulittaen.

Edessä oli jyrkkä kalliomaasto, jonka vasemmalla syrjällä kulki kärrypolku. Sen suunnassa jatkoimme hyökkäystä Pyöräkankaan harjanteelle.

Miehiä alkoi jo haavoittua. Mieleeni jäi ylikersantti **Mäkitalon** tapaus. Hän haavoittui lantioon ja oli täysin tajuissaan, kun alikersantti **Tarkiaisen** kanssa autoimme häntä taaksepäin. Pian kuitenkin totesimme hänet hengettömäksi – ei ehtinyt päästä edes autoon saakka.

Alueella oli kymmenkunta vanjaa, jotka olivat tykistötulesta täysin tähtäneitä. Miehet eivät kyenneet lainkaan ampumaan eivätkä osanneet lähteä edes pakoon. Apaattiset vapisevat soturit otettiin vangeiksi ja lähetettiin taakse.

Oman tykistön tuli siirtyi hyökkäyksen edistessä eteenpäin. Seurasimme sitä Pyöräkankaan harjanteelle.

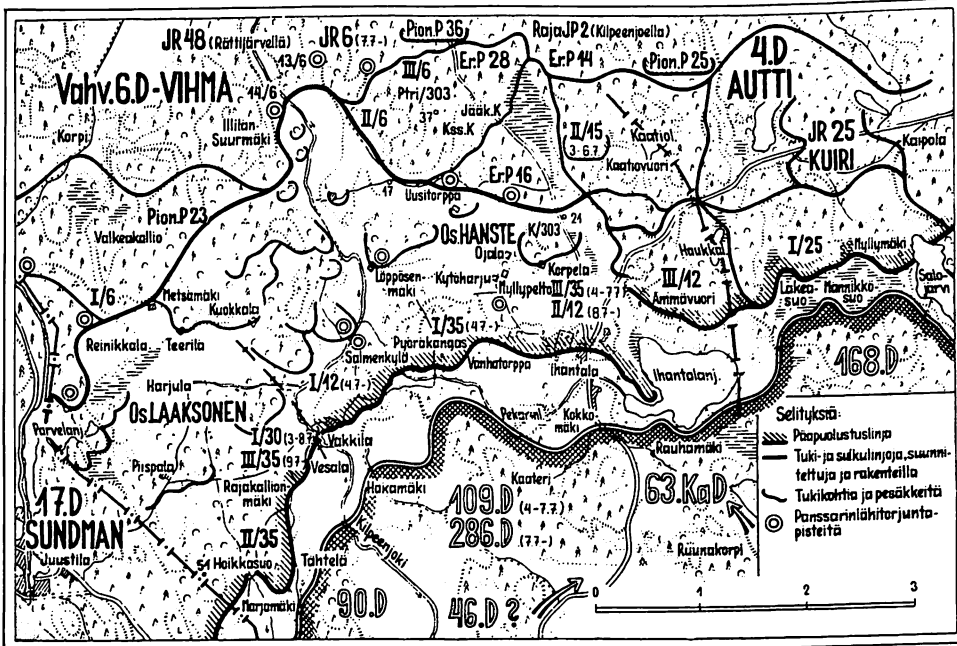
Vihollinen sai nyt kerrankin mitä kuului ja kuka käski! En ole sitä ennen enkä sen jälkeen nähnyt omien putkien latovan rautaa mäkeen sellaisella teholla!

Alueella lojui satamäärin vihollisen kaatuneita. Kuulimme, että maasto oli vaihtanut omistajaa jo useita kertoja.

Ei tämä tähän loppu

Näin saavutimme asemat, joista 2. Komppania oli joutunut luopumaan. Lapiot alkoivat heilua käskemättä, sillä jokainen tajusi, ettei tämä touhu tähän loppu. Oli esitetty vasta ensimmäinen näytös.

Puolen päivän tienoilla se repesi: vihollinen aloitti kaikilla putkillaan ankan keskityksen, jonka seasta tähyistä näimme etumaaston aivan kuhisevan miestä. Oma tykistömme

Kartta tilanteesta Ihantalassa 7.-10. 7. 1944.

ampui täydellä tehollaan sulkua niin lähelle asemiemme eteen kuin suinkin uskalsi, yksi patteri tai pateristo jopa niin lyhyitä, että osa tippui omiin asemiimme.

– Keskeytetäänkö tuli? karjui meile tykistön tulenjohtajavänriki.

– Eikä helvetissä! huusi luutnantti Heitto vastaan. – Anna soittaa vaan – jos huudat seis, siitä voi tulla turhia taukoja ja vaikka minkälaista sotkua. Kyllä me selviämme poteroissa...

Makasin saman kiven takana tulenjohtajan kanssa. Siinä oli tosi mies oikealla paikallaan. Oli tilanne pojalla hallinnassa! Kun tilanne vähän hellitti, tuli takaa tuliasemista joku ja toi vänrikille luutnantin kauluslaatat – en tiedä, oliko hänet tosiaan ylennetty vai oliko kyseessä kaverien leikinlasku.

Hyökkäys jatkui taukoamatta koko päivän. Kerran vanjat olivat meidänkin kohdallamme jo asemissa, mutta kersantti **Mäkinen** sai paiskattua kasanoksen vanjojen iskuryhmän keskelle sillä seurauksella, että koko porukka hiljeni. Kahakassa sai Mäkinenkin luotisuihkun sääreän.

Tyyntä ja myrskyä

Vähitellen tuntui vanja saaneen siltä päivältä tarpeekseen. Etumaastossa ei enää näkynyt liikettä. Sieltä kuului

enää vain valitusta ja surkeita avunhuutoja. Tiesimme kuitenkin ennestään, ettei sinne ollut menemistä, sillä haavoittuneet ja vaelekuolleet viholliset olivat edelleen vaarallisia: he tapoivat arvelematta auttajansa saadesaan siihen tilaisuuden.

Aina ammunnan vähäkin hellittäessä yritimme parantaa asemiamme. Vähitellen poterot syvenivät ja jonkinlaista kattoakin saatiin päälle sirpaleiden varalta. Haavoittuneita huollettiin ja siirrettiin taaksepäin, kaatuneet aseveljetkin evakuoitiin.

Kerran kävi luonani pataljoonan komentaja majuri **Kairinen** korostan, että tästä ei sitten lähdetä elevänä taaksepäin. Sisuni oikein vähän kuohti – olikohan tuollainen puhe nyt tarpeen! Onhan tässä kysymyksessä minunkin isänmaani eikä tämä porukka ole enenkään tottunut hyppimään taaksepäin...

Oli heinäkuun helle ja kaatuneet viholliset alkoivat mädäntyä joka puolella ympärillä. Hautaustoimiin ei ollut aikaa, koska uusi hyökkäys oli odotettavissa millä hetkellä tahansa. Haju oli kuitenkin kamala.

Eräänä iltapäivänä se sitten taas alkoi: ankara keskitys iski asemiimme. Viimeisetkin puut kaatuivat ja kantojen kappaleet lentelivät ilmassa satojen tykkien ja Stalinin urkujen repiesä kangasta.

Oma tykistö alkoi jälleen ampuu tehokkaita sulkua eteemme. Se rohkaisi mieltä – tuntui, ettei tuosta kyllä kukaan elävänä tule läpi.

Ilma oli täynnä multaa, pölyä ja räjähdysaineen savua. Oli vaikea hengittää, kurkkua kuristi ja keuhkoihin pisti. Aseet pyrkivät lakkoilemaan hiekan ja pölyn tunkeutuessa niiden liikkuviin osiin. Varsinkin konepistoolit oli koetettava kääriä vaatteisiin toiminnan hetkeä odoteltaessa.

Osa vihollista pääsi onnellaan jälleen asemien tuntumaan. Heidät laikaistiin etumastossa jo ennestään lojuvien hiljaisten punasoturien joukkoon.

Ei onnistu

Sitten tulivat jälleen maataistelukooneet ja hävittäjät. Jo tuttuun tapaan ne hakkasivat Pyöräkankaan maastoa, josta vankka metsä oli vähitellen hävinnyt niin ettei alueella enää tässä vaiheessa ollut ainuttakaan puuta pystyssä. Keskitykset ja hyökkäykset uusiutuivat kerran toisensa perästä, mutta tuntui siltä, että vihollinen alkoi vähitellen menettää uskon yritystensä onnistumiseen.

Kymmenennen päivän tienoilla heinäkuuta rintama alkoi vähitellen rauhoittua. Vihollisen tulitoiminta sai kuitenkin jatkuvasti aikaan pahoja tappioita, jotka vähenivät vasta kun saatiin kaivetuksi kunnolliset taisteluhaudat.

Komppaniamme, JR 35:n 1. Komppania, joka loppujen lopuksi pysäytti vihollisen rynnistyksen Suomen sydämeen Pyöräkankaan nokalla, oli alkuperäinen Tarvasjoen komppania. Sotareissun aikana sitä oli moneen kertaan täydennetty, joten yksikön paikallinen luonne oli osittain hävinnyt.

Jalkaväkirykmentti 35 menetti pelkästään tässä Ihantalan taistelussa kaatuneina noin 270, kadonneina 50 ja haavoittuneina noin 600 miestä. Mielestäni sen taistelua ei ole tarpeeksi arvostettu – kaikki ovat puhut vain Ihantalan mäestä ja JR 12:n ”jätkäjäkäreistä”. Olisi aika antaa arvoa myös JR 35:lle, joka vähin äänin täytti velvollisuutensa viimeistä piirtoa myöten.

Rykmenttiämme komensi eversti **Sulo Eero Laaksonen**, josta tuli Manerheim-ristin ritari.

Lauri Heitto

Tarvasjoen komppania 1/JR35 taisteluvaiheista v. 1944

Kesällä -94 tulee kuluneeksi 50 vuotta jatkosodan ratkaisevista Karjalan kannaksen läpimurron ja torjuntavaiheen suurtaisteluista. Tämä jatkosodan viime vaihe oli maamme itsenäisyyden säilymisen ja koko Suomen olemassaolon osalta II-maailmansodan ratkaisevinta ja kohtalokkainta aikaa. Se tulee säilymään historiasamme merkittävänä kriittisenä ajan-kohtana.

Tänä kesänä noita 50-vuoden takaisia tapahtumia muistellaan ja kunnioitetaan monin eri tavoin perinne- ym. veteraanitapahtumissa. Saanen omien muistikuvieni mukaan kommentoida Tarvasjoen komppanian sotilaan Otto Kinnaretin kirjoittamaa hyvin totuudenmukaista kuvausta Ihantalan Pyöräkankaan taisteluista Kansa Taisteli-lehdessä, joka myös on mainittu rykmentin historiassa.

Otto Kinnaret toimi 1943-44 Tarvasjoen komppanian lääkintämiehenä. Hän oli kotoisin Keski-Pohjanmaalta Himangan pitäjistä ja oli ammatiltaan maanviljelijä. Sotilaalliset tehtävänsä lääkintämiehenä hän hoiti esimerkillisen luotettavasti. Itse toimin silloin komppanian 4 joukkueen johtajana ja jouduin erityisesti Ihantalan taistelujen aikana lääkintäryhmän kanssa paljon tekemisiin. Sodan jälkeen olen ollut Otto Kinnaretiin pari kertaa yhteydessä.

Aavesuolta Jääsken asemalle

Kun Kannaksen läpimurto ja suurhyökkäys -44 alkoi, oli JR35 I pataljoona rintamavastuussa Maaselässä, Muurmännin radan kahtapuolta sijaitseissa Aavesuolaueen soisissa tukikohdissa. Ne olivat yleensä n. yhden joukkueen miehittämiä taistelutukikohtia, joille oli alistettu myös konekivääriryhmiä ja joskus myös krh-tulenjohtue. Tukikohtien olosuhteet olivat huonot. Taisteluhaudat, pesäkkeet ja usein myös korsut olivat veden vaivamia ja joihinkin tukikohtiin päästiin vain rakennettuja puuratoja pitkin. Oma tukikohtamme oli tällainen ”siiliasema”, josta oli matkaa vihollisen punkkereihin n. 100 metriä. Etuvasemalla oli monikerroksinen raunioitunut Maaselän hotellirakennus, joka oli eräs vihollisen tarkkaampujen pesäpaikka.

– Kannaksen tapahtumat, joita tarkkaan seurattiin tiedotusvälineistä, aiheutti myös näillä asemasota rintamilla selvää vihollisen toiminnan vilkastumista. Yöaikana vihollispartiot kävivät rajayttämässä sarjapanssareita piikkilankaesteita ja miinakenttiä. Tarkka-ampujat rikkoivat tuon- tuosta meidän periskooppejamme, joilla katselimme taisteluhauoista. Vihollinen teki myös joitakin tiedustelu- ja läpimurtoyrityksiä.

Käskey irtaantua Aavesuon tukikoh-

dasta tuli 21. 6. -44, eli kolme päivää ennen juhannusta. Ensimmäinen tavoite oli selustassa oleva varsin hyvin varustettu ja rakennettu tukilinja, jonka asemat miehitimme juhannusaattoon asti. Vetäytyminen Aavesuon tukikohdista ei kuitenkaan onnistunut aivan odotusten mukaisesti, sillä vihollisen suuri taistelupartio oli tehnyt linjoissa läpimurron ns. viiden tien risteyksen alueella. Mekin jouduimme suorittamaan vetäytymisen kiertotietä pitkin, käyttäen sen alueen lankuteita, joita siellä oli kilometrikau- palla. Vetäytymisvaiheessa mm. paimiolaisten konekiväärikomppania kärsi huomattavat menetykset. Vihollisen etujoukot saavuttivat miehittämme tukilinnan tuntuman jo seuraavana päivänä.

Komppaniamme lähti Kannakselle tapahtui juhannusaattona, erittäin sa- teisena ja kylmänä päivänä. Rasittavan ja pitkän marssin aikana jokainen kastui läpimäräksi. Välillä täytyi jopa tyhjentää saappaita ja maihinousu- kenkiä vedestä. Ensimmäinen pidempi lepotaiko komppanialla oli vasta Jauhivaaran kylässä. Tämän kylän läheisyydessä näimme myös viimeisen kerran Törnin jääkäriosaston miehet, mukana muutamia Tarvasjoen miehiä. He jäivät taaksemme suorittamaan jälkivarmistusta. Jauhivaarasta matkantekomme jatkui marssien aina

Selkin kylään saakka, jossa komppania lastattiin kuorma-autoihin. Autokuljetuksena matka jatkui Porajärven kylän kautta Suomen puolelle Suojärvelle ja Naistenjärvelle, josta alkoi rautatiekuljetus Kannakselle.

Rautatiekuljetuksen osalta on erikoisesti jäänyt mieleen tulemisemme Elisenvaaran risteysasemalle. Sen väläiset olivat vähän aikaisemmin lentohyökkäyksillä tuhonnet. Meidän saapuessa viimeiset asemaraken- nukset olivat vielä tulossa. Asemalla olleet evakuoitijunat olivat pahasti vaurioituneet ja ratapihan olivat siellä olleiden ammusvaunujen räjähdyskset pahasti rikkoneet. Asema-alueen me jouduimme sivuttamaan jalan. Muilta osin siirtymisemme sujui suuremmalla vaikeuksitta. Rautateillä vain oli kova tungos poikkeuksellisen tilanteen takia. Viimein saavuimme purkauspaikkaamme Jääsken ase- malle.

Ihantalan ratkaisutaistelut 3.-8. 7. 1944

Komppanian purku tapahtui hyvin nopeasti ja onnistuneesti. Tehtäväksemme oli annettu heti siirtyä taistelualueelle, josta meillä ei ollut juuri minkäänlaista tarkempaa tietoa. Siirtyminen tapahtui ensin harvana autokuljetuksena ja lopun matkaa taistelu- alueelle marssimme jalan. Oli heinä-

kuun kolmas päivä. Heti alusta lähtien ymmärsimme sen, että täällä tapahtuu jotain ratkaisevaa. Matkalamme näimme Illilän alueella yläpuolellamme käytäviä rajuja ilmataisteluja ja havaitsimme usean koneen putoamisen. Tykistön patterit ja patteristot suorittivat omia tuli-iskujaan jatkuvasti. Taistelualueelta tulevat yhtämittaiset kuljetukset ja kulkijat olivat lähes kaikki sodan uhreja tavalta tai toisella. Tavotteemme Vakkilan kylän Löppösenmäen, joka oli taistelualueen taustalla, saavutimme vielä saman päivän illalla. Tämä alue oli metsässä, mutta senverran ylhäällä mäellä, että vihollinen pystyi sinne ampumaan suorasuuntaustykeillään. Komppania kärsikin täällä ensimmäiset menetykset haavoittuneina.

Seuraavana päivänä jouduin taistelualueelle maastotiedusteluun. Kävimme muutaman muun mukaan määrätyn kanssa ainakin kahden jo taistelutehtävän vastaanottaneen rykmenttimme komppanian asemissa sekä myös rykmentin komentopaikalla. Rykmentin komentaja eversti Laaksonen antoi meille itse lyhyen tilanneselostuksen. Rykmentin upseereista oli paikalla muitakin, ainakin ltn. Myllylän muistan. Rykmentin puolustuslohkolla taistelulinjat olivat vielä hyvin sekavat. Vihollinen hyökkäsi ja teki läpimurtoyrityksiä koko taistelualueen leveydellä ja silläkin hetkellä käytiin kovia taisteluja eri maastokohdissa. Esimerkiksi rykmentin komentopaikan edustalle oli juuri pääsyt muutama vihollisen panssarivaunu. Ne oli tuhottu edessämme olevalle pellolle ja osa paloi vielä parastaikaa.

Tällainen vihollisen erityisen voimakkaan hyökkäyksen alue oli myös Pyöräkangas. Ilmeisesti sen sopivien maastokohtien vuoksi siellä oli etenevässä suuret vihollisen taisteluosastot.

Saimme tietää myös täällä komentopaikalla sen, miksi komppaniamme oli sijoitettu alueelle karttapiste 26. Jouduimme siellä olemaan varmistuksena ja reserviysikkönä. Heti, jos jollakin lohkolta tapahtuisi repeämiä ja läpimurtoja meidät kutsuttaisiin niitä paikkaamaan ja vastaiskuun. Näin sitten pian tapahtuikin. Samana päivänä, heinäkuun neljäntenä, JR35 I pataljoona jota maj. Paavo Kairinen komensi, otti vastuun Pyöräkankaan alueesta. Siellä vihollinen pyrki jatkuvin kovin hyökkäyksin työntymään eteenpäin.

Heinäkuun kuudentena vihollisen joukot onnistuivat Pyöräkankaalla tekemään läpimurron, joka oli jo syvyydeltään kilometrin ja leveydeltään koko mäkialueen levyinen. Pataljoonamme toinen ja kolmas komppania olivat tehneet urheaa vastarintaa, mutta joutuneet antamaan ylivoimalle periksi. Sinä päivänä kerrotaan venäläisten keskittäneen Pyöräkankaan suuntaan kokonaisen divisioonan. Sinä päivänä heti murtuman jälkeen komppaniamme sai vastaiskukäskyn ja siitä alkoikin lähes kaksi kuukautta kestänyt etulinjan vastuumme. Teimme vastaiskun ja saimme palautettua taistelulinjat Pyöräkankaan eteuralle, lähelle Pekarinlammesta Kilpeenjokeen laskevan puron vartta, aikaisemmin menetettyihin aseisiin.

Vastaiskun sekä sen jälkeisen taistelun kuvauksen Kinnaret on mielestäni kirjoittanut hyvin totuuden mukaisesti. Voin sitä joltain osin vain täsmentää ja täydentää. Pyöräkankaan halki vievän polun varteen olivat mm. jääneet saman päivän aikaisemmissa läpimurtotaisteluissa kaatuneet suomalaiset sotilaat. Ohi edetessämme tunnistimme heidän joukossaan kolme hyvin nuorta tarvasjoelaista sankarivainajaa. Tätä kirjoittaessani kävin sankarihaudallamme ja totesin, että jokainen heistä oli v. 1924 syntyneitä. Tauno Lehtinen ja Aaro Rinne olivat vielä 19 vuotiaita ja Mauri Rantanen oli juuri 20 vuotta täyttänyt.

JR 35

Jatkosodan aikaisen Jalkaväkyrykmentti 35:n kokoontuminen ja Ihantalan torjuntavoiton 50-vuotismuistojuhla 4.7.1994
Säkylän Huovirinteellä

Maanantaina 4.7.1994

- Klo 10.00** Ilmoittautuminen aulassa
- Klo 11.00** Järjestäytyminen kentälle
- Klo 11.30** Katselmus
- Klo 11.45** Kenttähartaus, rovasti Sovijärvi
- Klo 11.55** Seppelpartio
- Klo 12.00** Toimintänäytös, Porin Prikaati
- Klo 13.15** Lounas, ruokala
- Klo 14.15** Päiväjuhla, elokuvasali
Musiikkia, Laivaston soittoakun-
Tervehdysanat, Eeri Hyrkkö
Prikaatin tervehdys, eversti Taskila
Yksinlaulua, Kari Kataja
Lausuntaa, Veikko Oivanen
Musiikkia, Laivaston soittoakun-
Juhlapuhe, eversti V. Tervasmäki
Yksinlaulua, Kari Kataja
Päätössanat, Gunnar Laatio
Maamme

Ilmoittautumisen yhteydessä maksetaan osanottomaksu ja lounas 30 mk.

Illanvietto varuskuntakerholla.

Odotamme 50-vuotisjuhliin runsasta osanottoa.

JR 35:N PERINNETOIMIKUNTA JA JR 35:N KILTA
Unto Heinonen Eeri Hyrkkö

Vastahyökkäyksen aikana voimme myös todeta sen miten voimakkain joukoin vihollinen oli liikkeellä. Se näkyi jo kaatuneiden määrässä, sillä täälläkin alueella oli monia satoja matkansa päähän tulleita vihollisia. Eniten heitä oli Pyöräkankaan eteuralle. Vastaiskun aikana joukkueemme tuhosi yhden vihollisen vahvan konekivääriaseman alapuoleltamme olvalta kallonkielekkeeltä. Saimme neljä vankia, joista yhden reiteen haavoittuneen muistan erityisesti. Hän oli kotoisin Ukrainan saksalaiselta alueelta ja puhui melko hyvää saksankieltä. Antautuessaan hän pyysi meiltä ensimmäiseksi tupakkaa ja sai suomalaisen pölly-tupakan poltettavakseen.

Vastaiskun aikana emme kohdanneet enää oikein kovaa vastarintaa. Alueella olevat vihollisosastot vetäytyivät edestämme tulittaen ja tuntui, että heidän iskukykynsä oli laantunut. Vastaiskuamme edeltänyt ja edellämme siirtynyt tykistön ja krh:n tulitus oli tehnyt tehtävänsä. Vihollisen taistelukyky oli ainakin hetkeksi lamaantunut. Aikaisemmin sinä päivänä menetetyt asemat komppania sai miehittyä myös ilman kovin suuria tappioita.

Vastaiskun jälkeiset muutamat tunnint olivat hiljaisempia, jonka vihollinen varmasti käytti joukkojen uudelleen kokoamiseen ja taustalla reservissä olevien joukkojen vetämiseen linjalle. Mekin ehdimme erikoisen kivisellä linjallamme tehdä aikalailla omia varustelujamme. Tarkkaan tutkimme myös viholliselta alueelle jääneitä aseita, joita oli satamäärin. Oli konekiväärejä, erilaisia konepistoolia, venäläisiä pikakiväärejä, sekä erilaisia aseita automaattiasista tavalliseen kivääriin, vaikka millä mitalla. Näin vahvistimme myös omaa tulivoimaamme.

Rintama kestää

Muutaman hiljaisemman tunnin kulluttua alkoi Pyöräkankaalla todellisten ratkaisutaistelujen sarja, joita kesti kaikkiaan viitisen vuorokautta. Tuntui, että ei vihollisella ollut enää mitään selvää taistelulinjaa ja -rintamaa. Sen joukot työntyivät jatkuvasti asemiamme vasten, päästen välillä aivan lähitaistelu etäisyydelle. Saimme kuitenkin nuo toistuvat läpimurtoyritykset aina niin torjuttua, että ei asemiamme kertaakaan tarvinnut jättää ja ne säilyivät aselepopäivään asti murtumattomina.

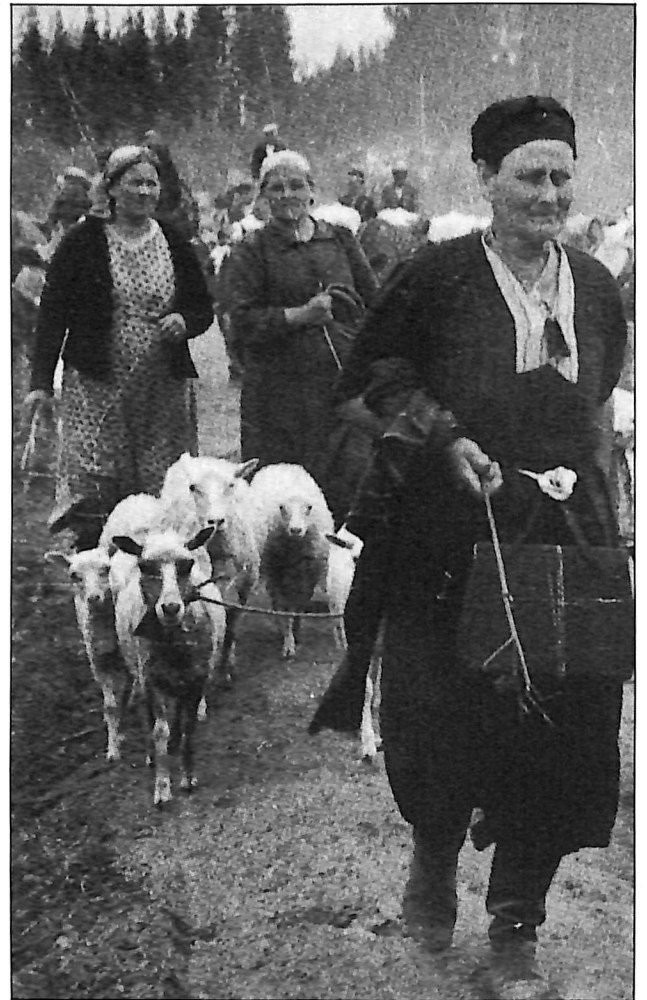
Raskailla aseilla oli torjunnassa

suuri merkitys. Kun tosi tiukka tilanne tuli, esim. 6 tuuman tykkien maalit laskettiin 50 metrin etäisyydelle asemistamme, vaikka todellinen sirpale-
raja oli 200 metriä. Otto Kinnaretin mainitsema tykistön tulenjohtaja oli kadettikoulusta rintamalle siirretty kadettivälikki. Taistelujen aikana kaikki rintamalla olevat kadetit ylennettiin luutnanteiksi. Tämä nuorimies oli tehtävässään todellinen ammattisotilas. Kovimpien taistelujen aikana Pyöräkankaan alueelle pystyi ampu-
maan yli sata erisuuruista tykinputkea. Raskaiden aseiden tuli, krh mukaan lukien, sai aikaan vihollisen keskuudessa enemmän tuhoa, kuin meidän jalkaväkiasemien. Epätasaisen maaston takia laakatuuliseet ei yltäneet joka paikkaan, kuten esim. edessämme olevaan puronuomaan, jonne vihollisia lopulta jäi kasamäärin.

Ratkaisevaa torjuntataistelujen aikaa kesti heinäkuun 12. päivään asti. Tämän jälkeen vihollinen vähensi joukkojaan siirtäen niitä Saksan rintamalle. Jäljelle jääneet joukot ryhtyivät asemasodan mukaisiin kenttävarustelutoihin. Omat joukot ryhtyivät myös kiireellä kaivamaan yhdyshautoja ja taistelupesäkkeitä. Myös väli-
maastoon saatiin rakennettua miinakentät hyökkäyksiä estämään. Pyöräkankaan kivinen maasto, jossa suurimmat lohkareet olivat pienen talon suuruisia olivat olleet puolustajille edullisia, sillä vihollisen oli ollut vaikea käyttää panssarivaunujaan. Kaivautuminen näiden kivien alle antoi myös hyvän suojan miehille ja maaston hyväksikäyttö opittiin nopeasti. Näin Pyöräkankaan puolustustaistelut saivat vähitellen heinäkuun lopulla ja elokuussa asemasodan luonteen. Komppaniamme oli Pyöräkankaalla rintamavastuussa elokuun 20. päivään asti. Sen jälkeen meidät siirrettiin vastaaviin tehtäviin Vakkilan kylän alueelle, jossa etumaastossa rintamalinjojen väli oli tasaista peltoaukeamaa. Loppuaikojen taistelutoiminta rauhoittui aikalailla, vain öiden pimeässä jalkaväkiasemien tulivarmistus oli öisin voimakasta. Kun aselepo solmittiin 5. 9. 1944, oli komppaniamme muutamaa päivää aikaisemmin saanut lepovuoron ja olimme silloin jonkin matkaa etulinjojen takana.

Torjuntavoitto

Kun Karjalan kannaksen suurtaisteluissa kesällä -44 vihollisen eteneminen saatiin pysäytettyä linjalle Viipuri-Juustila-Ihantala-Vuosalmi, merkitsi se Suomen armeijalle ratkaisevaa

Taas oli karjalaisten lähdeittävä evakkoon.

torjuntavoittoa. Siitä huolimatta me koko II Maailmansodan lopputuloksen osalta olimme häviäjän puolella. Kannaksen torjuntavoiton ansiosta voitiin kuitenkin luoda perusta Suomen sodanjälkeiselle itsenäisyydelle. Ilman tuota voittoa ei sitä mahdollisuutta olisi ollut.

Totuuden nimissä on tunnustettava, että torjuntavoiton saavuttamiseen ratkaisevasti vaikutti sodan loppuvaiheessa Saksalta saatu aseapu. Heidän ilma-aseensa tuhosi mm. Ihantalassa paljon vihollisen panssarivaunuja, tykkipattereita ja kolonnia ryhmittymisvaiheessa. Itsekulkevat rynnäköitykset olivat tehokkaita panssaritaisteluissa sekä ennenkaikkea panssarirykkeitä ja -kauhut.

Tarvasjoen komppania menetti Ihantalan taisteluissa noin kolmannuksen vahvuudestaan tappioina. Tappiot olivat kuitenkin suurimmaksi osaksi haavottuneita ja sankarivainajien määrä jäi onneksi suhteellisen vähäiseksi. Joukkueeni menetykset kaatuneina ja haavoittuneina oli siellä 16 miestä, joista kaksi ryhmänjohtajaa. Vihollinen oli menettänyt Pyöräkankaalla ainakin yli 600 miestä. Näistä linjojemme taakse tai taistelualueelle jääneet pyrittiin hautaamaan, sillä se oli välttämätöntä kuumana kesäaikaana. Komppania oli taistelutehtävää suorittaessaan kaksi kuukautta ollut enemmän maan alla kuin päällä. Näistä maasto-olosuhteista johtuen osa miehistä sairastui vielä viime vaiheessa punatautiin ja joutui turvautumaan sairaalahoitoon.

Nyt, kun noita viidenkymmenen vuoden takaisia tapahtumia muistella, uskon ettei kukaan mukana oleista, sodan karmeudesta huolimatta, niitä kokemuksiaan muuksi muuttaisi. Sodan aikaiset tehtävät ja niiden hoitaminen kunnialla oli sen ajan ihmisille velvollisuuksien tinkimätöntä täyttämistä. Siitä syntyi Ihantalan ihme. Tänä kesänä, heinäkuun 4. päivänä, vietetään Säkylän Huovirinteellä Porin prikaatin alueella perinne- ja asevelitilaisuutta Ihantalan taistelujen 50 vuotismuiston merkeissä. Tilaisuuden järjestäjänä toimii JR35-kilta. Perinapäivän juhlatilaisuuksiin toivotaan rykmentin kotialueilta runsasta osanottoa. Erityisesti veteraanien, heidän perheenjäsenten ja omaisten mukana oloa odotetaan. JR35:n hyvin merkittävä taisteluosuus sodissa, erityisesti Ihantalan ratkaisu- ja torjuntataisteluissa pyritään täällä monin eri tavoin tuomaan oikeudenmukaisesti esille.

Diakoniaa ja lähetystä jo neljä vuosikymmentä

Vuonna 1954 vietettiin Juvan kylän kinkereitä Noholassa, Kaino ja Maire Kalliolan luona. Tarvasjoen seurakunnan silloinen kirkkoherra Oiva Luoto ehdotti kinkeriväelle säännöllisesti kokoontuvan seurakuntapiiriin perustamista. Kinkeriväki innostui asiasta ja pian jo kokoonnuttiin ensi kerran Olavi ja Elvi Kuukkalan kotona. Innokkaita piiriläisiä oli noin 30 ja he kokoontuivat noin kerran kuukaudessa. Piirissä kerätyn kolehdin tuotto lahjoitettiin Suomen Lähetysseuralle ja oman seurakunnan diakoniatyölle.

Piiri kokoontui ahkerasti. Olihan sillä suuri merkitys jäsenilleen. Sai tavata tuttuja, tutustua lähetysten eri toimintamuotoihin ja työskenttiin. Joka kerran hiljennettiin myös Jumalan Sanan äärelle.

Piirin toimintaa muistellessa palasi mieleen piiriläisille myös muutamia kommelluksia vuosien varrelta. Eräänä piiri-iltana kirkkoherra Toivio oli ollut kuin tulisilla hiilillä koko illan ajan. Kirkkoherran perheeseen otettiin perheenlisäystä ja rouva oli luvannut ilmoittaa, jos synnytyksen aika koittaisi. Sinä iltana oli kuitenkin ollut ukkosta ja ukkonen oli särkenyt puhelimet. Vihdoin illan lähestyessä loppuaan, jännitys oli käynyt liian suureksi kirkkoherra Toiviolle ja hän lähtikin kesken iltahartauden kotiin.

Juvan diakonia- ja lähetyspiirin 40-vuotisjuhlilta, Euran Laurilassa.

Emäntä kutsumassa piiriläisiä kahville.

Oli lähteissään jättänyt rukouskirjan eräälle piiriläiselle ja pyytänyt häntä lukemaan lopuksi Herran siunauksen. Seuroihin kokoontuneet piiriläiset loipettivat illan sitten keskenään.

Vuosien varrella oli seurakunnassa tapana pitää huutokauppa joulun alla varojen keräämiseksi eri toimintamuodoille. Juvan diakonia- ja lähetyspiirikin kantoi näihin huutokauppoihin oman panoksensa. Erään kerran eräs isäntä huomasi emäntänsä lahjoittaneen huudettavaksi hyvät kintat. Huutokaupassa hän sitten korotti kintaidensa hintaa niin kauan kunnes sai ne jälleen itselleen.

Vuosien varrella piiriin kokoontumiskerrat välillä harvenivat, kunnes taas viimeisten vuosien aikana vakiintuivat yhteen kertaan kuukaudessa. Piirin ohjelmassa on joka kerran kirkkoherra Jouko Kyyrön puhe, kahvitarjoilua, keskustelua lähetysten tai diakonian tiimoilta, yhteistä laulua kanttorin johdolla sekä yhteistä rukousta. Iltojen tuotto lahjoitetaan edelleenkin Suomen Lähetysseuralle ja oman seurakunnan diakonialle.

Mainittakoon, että piiriläisten joukossa on vielä useita, jotka ovat olleet mukana kantamassa vastuuta lähimmäisestään jo neljä vuosikymmentä.

Erityinen kiitos kaikille piiriin toiminnassa mukana olleille ja mukana oleville apua tarvitsevan lähimmäisen muistamisesta.

Anna-Kaisa Nurminen

Tarinaa menneiltä ajoilta

Monet ovat ne yhteiskunnan vähäväkiset, vammaiset, kulkijat, kotinsa menettäneet ja vähään tyytyväiset jotka elämäni varrella ovat tulleet vastaan tai muut ovat heidän kohtalojaan minulle kertoneet. Muistelenpa tässä heitä muutamia.

Keisarin sotilas

Omasta lapsuudestani muistan, kuinka kotiin tuli vanha mies. Hän pyysi ruokaa ja juotavaa. Hänellä oli erillainen vaatetus, kuin yleensä kulkevaisilla, joita siihen aikaan usein poikkeksi talossa. Lisäksi hänellä oli kummallisen näköinen mitalli rintamuksessa. Ruokaa saatuaan mies alkoi kertoa elämänsä vaihteita. Hän osoitti sormellaan rintapielessään olevaa kunniamerkkiä ja sanoi: "Olen palvellut sotajoukoissa Jumalaa ja keisaria ja niistä palveluksista olen saanut tämän kunniamerkin." Yllään oleva puku olikin venäläinen sotilaspuku, jota hän edelleen, jo palveluksesta kauvan poissa olleena päällään kanto.

Nyt vanhana hän kerjäten kokosi elantoaan, eikä keisari tainnut muistaa mitenkään taloudellisesti niitä suomalaisia jotka hänen sotajoukoissaan olivat palvelleet. Ei kuitenkaan mitenkään katkerana, vaan melkein ylpeänä, hän edelleen kanto vanhaa sotilaspukua ja ansaitsemaansa kunniamerkkiä. Kaiken toiseksi muututtua, sopsi tällainen sentään joskus muistaa.

Kulkevat sällit

Elannokseen kulkurina kulkevia oli ennen monia. Rikkinäisissä vaatteissa maakuntaa kiertäviä nuoria miehiä sanottiin sälleiksi. He kulkevat usein kaksittain. Välillä he saattoivat tehdä muutaman päivän talossa töitäkin, useinmiten vain ruokaa ja asuntoa vasten. Sitten he sanoivat maantien taas kutsuvan ja lähtivät eteenpäin.

Muutama iäkkäämpi kulkija lauloi sepittämiään lauluja maksuksi saamastaan ruuasta. Ne kertoivat tunnetuista murhista, tulipaloista tai onnettomuuksista. Viimeisin minkä muistan oli laulu Näsijärven Kuru-laivan haaksirikosta. Eräät myivät myös kähämiään arkkiviisuja ja lauluvihkosia.

Yösiä heille laitettiin tuvan seinävieripenkille tai saunaan. Usein tuli vaikeuksia heidän mukanaan kanta-

mista ötököistä, joita siihen aikaan vielä enemmän oli. Voi olla, että ei syöpäläisistä päässyt eroon kuin saunan savulla ja tuikeilla löylyillä. Tämä johti siihen, että muodostui määrättyjä taloja, jotka hyvää hyvyttään, usein säälistä, ottivat kulkijoita yöksi. Sällit kyllä tiesivät yösiän antavat talot ja ajoittivat niihin saapumisen iltan.

Jehu

Monta hupaisaa tarinatuokiota aikaansaanut kulkurimies oli Jehu. Tästä puhemiehenvirkaa ja kepposia tehneestä suupaltista on monta kaskua ja juttua. Hän teki kepposen kerran itse mahtavalle nimismies E. Sjömannille. Tämän kepposen hän teki Seppälässä. Oli kevät ja helavalkein aika. Tyttönen Mari Jaakola oli sytyttännyt helavalkeansa Kyröntien varteen Heli-sojan työraalle. Töyräs oli Tuomolan maata, johon maantien varteen Tuomola oli rakentanut vankan rehtoaidan. Jehu myöskin poikkesi kulkureittinsä varrella iloisesti palavalle helavalkealle. Saadakseen sen vielä iloisemmaksi, hän innoistui tekemään oikein ison roihin. Hän repi ja kanto pitkän matkaa kohdalla olevaa rehtoaitaa tulen ruuaksi.

Aidan hävittämisen havaittuaan Tuomola harmistui ja haastoi Jehun keräille vastaamaan tekosistaan. Nimismies Sjöman ajatteli, että nyt saatiin Jehukin kerran vastuuseen kolttoistaan, mutta kuinka kävi. Taitavasti Jehu esitti puolustuksensa. Hän kertoi, kuinka ohikulkiessaan sattui tulemaan juuri parhiksi paikalle, kun helavalkiasta syttynyt rämmäläinen aita oli syttynyt tuleen. Tuli kulki jo vinhaa vauhtia aita myöden kohti Seppälän kylää. Oli kova tuulikin, eikä siinä muu auttanut, kuin aita nopeasti poikki ja katkaista tulen juoksu. Parasta ne oli kantaa helavalkealle palaamaan, ettei kekäleet sytyttäneet ketoa ja näin tehneet uutta vaaraa. Tuomarin ei auttanut kuin jättää Jehu tuomitsematta ja kiittää häntä nimismiehen kanssa ripeästi toiminnasta koko Seppälän kylää uhannutta tulipaloa torjuessaan.

Köppikraatali

Vanhat ihmiset muistivat vielä kylä kiertäneen rohtimisten housujen ja mekkojen tekijän. Miestä kansa nimitti Köppikraataliksi. Hänen toinen

jalkansa oli toista lyhyempi. Kulkiesaan hän käytti kävelykeppiä, johon oli lyöty klossi. Tätä klossia hän piti lyhyemmän jalkansa alla, jota hän taitavasti kepillä siirsi.

Miehen vanhetessa kunta alkoi häntä hoivata. Hän joutuikin vuodeksi taloon, jossa kraatali viihtyi. Vuoden kuluttua toinen naapuritalo otti hänet hoitoonsa tehtyään kunnalle halvemman hoitotarjouksen. Kraatali ei viihtynyt uudessa hoitokodissaan vaan olisi halunnut entiseen. Hän teki kunnanesimiehelle valituksen, joka ei kuitenkaan tuottanut tulosta. Tästäpä kraatali kimpaantui. Hän lähti köpittelemään kaupunkia kohden ja sinne saavuttuaan meni maaherran puheille. Tämä ratkaisikin asian. Maaherra laittoi kunnan kustannuksella vossikan tuomaan Kraatalin kaupungista kotiin ja muuttamaan hänet takaisin entiseen hoitopaikkaan. Mukaan maaherra oli antanut kirjeen kunnan esimiehelle päätöksestään. Köppikraatali oli taas erittäin tyytyväinen. Tarinan on minulle kertonut Eemil Jokinen.

Hyväjalkainen Miina

Seuraavaksi kerron hyväjalkaisesta Turku-matkan tekijästä. Lindholmin torppa sijaitsi Seppälän kylässä, joen länsipuolella, lähellä maantietä. Torppari oli menettänyt näkönsä, mutta perhe halusi silti saada toimeentulonsa torpasta. Heillä oli muutama lehmä, joiden ansiosta kertyi joskus voita Turkuun vietäväksikin. Torilla käynnin torpan Miina-emäntä ratkaisi niin, että hän lypsi lehmänsä jo aamuyöllä. Navetasta päästyään hän heitti haarapussin olalleen, jossa oli voipetty toinen edessä ja toinen takana. Sitten vain jalkaa jalan eteen ja päin Turku. Rivakasti astellen Miina ehti perille torijaksi. Möi voinsa ja lähti astelemaan samaa tahtia kotiin päin.

Päivänmittaan hänen sokea miehensä oli pikkuhiljaa tehnyt torpan muut askareet, mm. ruokkinut lehmät. Niinpä Miinalle jäi yli 80 km marssin jälkeen vain lehmät yöllä lypsettäviksi. Tämän minulle kertoi Anna Verho, jonka täti Miina oli.

Muutama muisto sotavuosilta

Kerron vielä ajasta, jolloin kaikkiin asuntoihin oli majoitettu täpö täyteen asukkaita, nimittäin sotavuosista. Meilläkin oli yhtäaikaan Karjalasta ja Inkeristä sodan jaloista pois siirrettyjä

sekä kaupungista pommituksia paikoon rientäneitä. On sanottu, että karjalanheimo suhtautui kotinsa ja kotiseutunsa menettämiseen rauhallisemmin, kuin mitä muut heimot, jos ne olisivat joutuneet samaan asemaan. Varmaan näin olikin, mutta ulkopuoliselta näkömäärmässä tynnen ja rauhallisuuden olemuksen alla oli useinmilla suuri tuska ja kaipaus. Muistanpa kaksi tapausta.

Miehikkäläinen Hanna Värri, jonka mies oli rintamalla siihen aikaan, oli kirjoittanut asuntonsa seinälle: "Elämä on tuskaa, taistoa, työtä, mustaakin mustempi syysmyrskyistä yötä."

Kaksi nuorta Karjalan neitosta oli ollut pyykillä pellon saveamisesta syntyneen prunin partaalla. Kehnon pyykkipaikan patavalkiasta jääneelle laudanpalaselle he olivat tekstanneet: Esteri Sorvari, Aila Ryyppö, Äyräpää Pölläkkälä, ryssän piru vei kodin.

Oli kaunis ja lämmin kesäpäivä. Miehet oli missä olivat, mutta naiset oli ulkona pihalla. Ihailivat kaupunkilaisten särpimen lisukkeeksi hankittuja kaneja, nyt vielä pieniä ja söpöjä. Inkeriläismuorin possu myöskin hyöri touhukkaana joukossa. Kuuma ilma sai possun etsimään rypemispaiikkaa. Oiva sellainen löytyikin huusin alta. Aikansa piehtaroituaan se palasi muiden luokse leikkimään. Kaupunkilaiset kauhistuivat. "Eihän tuonmoisen lihaa voi enää syödäkään", he päivittelivät.

Sitten tuli syksy ja pimeät yöt. Eräänä yönä venäläiset joutuivat tyhjentämään pommilastinsa Lyömäsiin. Pommit pirstoivat puita ja tekivät kuoppia. Muutama pommi painui laukeamatta maan syvyyksiin. Yksi putosi lähelle taloamme pellolle ja sai huoneet tärisemään ja ikkunat heliseämään. Seuraavana päivänä kaupunkilaiset lähtivät kotiansa. Sanoivat lähtiessään, että kaupungissa sentään hälytetään, jotta voi mennä ajoissa pommisuojaan. Täällä on kuin pussissa ja turvatonta.

Myöhään syksyllä tuli Ruotsista kirje. Se oli inkeriläismummo Lavo-selta. Siinä hän ilmoitti erään kalastajan yötiseen aikaan pimeän turvin kuljettaneen hänet tyttäreineen Ruotsiin turvaan. Viimeksi meillä olivat Karjalasta tulleet siirtolaiset, mutta viimein hekin löysivät uudet asuin-sijat. Talossa oli vain normaalit asujat. Aika aikansa kutakin.

Toivo Kylänpää

VASTAISKU TYÖTTÖMYYDELLE

Osallistu kansalaistalkoisiin!

Tehdään vastaisku työttömyydelle. Tämän lehden mukana tullee tili-siirtokortilla saatavat varat käytetään tarvasjokelaisten työttömien tukemiseen.

Syyskaudella 1994 aloitetaan Tarvasjoellakin työttömille tarkoitettu kahvilatoiminta. Kahvilassa kokoonnutaan kerran viikossa, siellä saa jotakin suuhunpantavaa, voi tavata tuttujansa, ottaa vastuuta kahvilan keittiövuoroista ja muusta ohjelmasta jne.

Jos intoa riittää voidaan perustaa "työpalvelu", josta halukkaille yritetään järjestää vapaaehtoistyötä.

Kansalaistalkoot on Kotimaan Lähimmäisvastuu ry:n järjestämä valtakunnallinen keräys, jonka suojelijana on Eeva Ahtisaari.

Osallistu kansalaistalkoisiin ja tue oman paikkakuntasi työttömiä!

Lisätietoja antaa Anna-Kaisa Nurminen, p. 847 087 tai 848 518 koti.

Ikimuistoinen päivä

Kesä, jota kerran odotin, sanotaan laulussakin ja se tulikin. Tuli myös heinäkuun päivä, mutta jo kauan sitten. Silloin lapsena kesä vasta olikin oikea kesä. Sitä kelpaa muistella vielä monen, monen vuosikymmenen jo jäänyt taakse ja ajan rattaan pyörähtäneen monesti. Ei ole pahitteeksi, vaikka sillä olisikin ajan tuomaa patinaa, etäisyyden hohtoa, melkein iluusioiden tavoittelua. Sydän huokaa rinnassa, se oli silloin, kun luonto ympärilläsi melkein hemmotteli minua ihmislasta. Sait tuntea, että suvipäivä sekä tuoksui, että maistui oikealle kesälle. Aamulla ulos rientäessäsi näet joka puolella värien kirjoja, luonnon äänisinfoniaa, vaellusta luonnon etdoilla ja armoilla. Kaivan tässä muistini lokeroista päivän touhut sellaisena, kuin ne on jääneet ensimmäisin muistikuvini mieleeni "luukkupöksy-ajoiltani". Edes mielikuvissa ei nyky-nuori niitä voi tavoittaa.

Aurinko nousee tänäänkin, kuten se on tehnyt jo ties kuinka kauan, kuinka monta kerta leikkien tämän meidän talleaman pallomme kanssa. Joskus pilviverho estää sen nousun ja laskunkin näkymisen, jopa päivälläkin se voi piileskellä pilvien takana, mutta lapsuusmuistoissamme sen annamme paistaa aamusta iltaan. Se on myös varmaa, että auringon mukana herää vähin erin kaikki muukin, joka elämisen ehtonsa on siihen sitonut. Aamun kaste vetäytyy vähin erin ja isät pääsevät aamun raikkauudessa ja hiljaisuudessa tutkimaan tuleeko heinäpäivä ja hyväkin. Vai tuleeko kenties ukkosilma, sade ja sen mukana huono työpäivä heinäväelle. Pihapiirissä alkavat aamulle niin luonnolliset ääntelyt kuulua. Äiti rientää lehmien lypsylle ja siellä ne jo odottelevat, hiljalleen inisevät ja ojentelivat jalkojaan aamuvoimisteluksi. Joku lehmistä jo tapailee yön raikastamaa ruohoa suuhunsa. Lypsyastioiden kilinä saa ne hyvälle mielelle ja maitohormoonit jo käynnistyvät. Joiltakin jo ihan tippuu tisuista sitä oikeaa lämmintä maitoa. Ummessa olevat lehmät ja nuori karja se vaan jatkaa lepoaan ja louskuttelee leukojaan välillä vartoen, koska uusi märepallo tulla tupsahtaa mahasta suuhun. Äiti istuu pienellä jakkaralla tiiviisti lehmänsä vieressä. Maito soittaa omaa jäljittelemätöntä soittoaan solistessaan tottuneen ja taitavan lypsäjän käsin avustamana lypsykiuluun. Vielä on minulla aikaa olla peiton alla lämpimässä sängyssä, kun äiti jo on maidot siivilöinyt ja kantaa sen tupaan. Nyt jo on aika herätä pienen pojankin. Alkaa tosi mielenkiintoinen aamutoimi. Otetaan hyrisevä kone esille. Nostetaan separaattori keskelle lattiaa. Laitetaan se valmiiksi

Pikkupoikien suvea.

jaloistamaan tuota niin mainiota lehmän antia. Illalla lypsettyä maitoa vähän vielä lämmitetään hellalla lämpimässä vedessä ja sekin voidaan jakaa kolmeen osaan. Separattorin sivulla olevasta kammasta alkaa mummoni tasaiseen pyörittämään masinaansa. Tuotetta alkaa virrata kahdesta pienestä torosta. Lämmintä maitoa on kyllä nautinto maistella jo ennen separattoriin kaatoakin, mutta vielä ihanampaa pojan makuhermoille on litkiä kermää. Toisestakin torosta vuorostaan lirittelee maitoa. Eipäs se ota maistuaakseen, "se onkin "pluttanaa", sanoo äiti", ja se on herkkua lehmän lapselle pienelle vasikalle." Mutta sitä tulee enemmän, kermää vaan vähän. Sitten katson, mitä mummoni tekee sille kermälle. Hän ottaa nurkasta mielestäni hirmu korkean puuastian ja tiedän jo, että se on kirnu, joka pystyy vielä muutamaa kerman keltaiseksi palliksi, tuoreeksi voiksi. "Otatko pehmeää leipää", kysyy äitini, "saat itse levittää voita päälle, pehmeää, vähän lämmintäkin vielä". Piimäkin tulee kirnuun, sillä maidon tai paremminkin kerman on annettu lievästi hapata ennen kirnuamista. Näinollen voikin maistuu ensi alkuun tuoreeltaan lievästi piimälle. Hyväähän se on piimäkin maistella ja taas haukuta voileipää. Sitä pehmeää voita on sitten mukava levitellä leivälle peukaloo apuna käyttäen, eikä äitini yhtään käy moittimaan, ettei niin saisi tehdä. Kyllä vaan päivällistä syödessä tuore kirnupiimä maistui heinäväellekin, isälleni ja taatalleni, kuten itse isoisääni sain tituleerata. Paljon tuli äidilleni tiskaamistakin tästä aamun askareista. Heinäkuumana päivänä se oli tehtävä kaksin verroin perusteellisemmin ja separattorissakin on paljon puhdistusta. Puhtaushan on puoli ruokaa, osattiin sanoa jo silloin.

Mutta palailkaamme ulos. Onhan aurinko jo korkealla. Päivä kääntyy-

mässä iltapäivään, helteinen päivä. Kukut tuoksuvat. Heinä levittää omaa erikoista tuoksuaan kaikkialle. On hyvä heinäpäivä ja heinää korjataan. Äitini kiirehtii mukaan heinäntekoon toisten avuksi nostelemaan kuivaa heinää seipäälle. Minäkin pääsen mukaan heinäniitylle, vaikka minua kiinnostaa enemmän mukaan otettu kahvikori. On annettu ymmärtää, kuinka ihanaa onkaan kahvitauko, siellä luonnon helmassa, kuivien heinien päällä istuen. Isäni sanoi tietävänsä hyvän mansikkapaikan. Hän tulee näyttämään sen ojan pyörtynältä. Sinne me äitini kanssa teemme matkaa pienen tovin ja minulla riittää kysyttävää. "mikä tämä kukkanen, mikä lintu laulaa tuolla?" Leivosia laulaa lurittelee siellä täällä paikallaan räpsytellen siivillään, kuovi syöksyilee hermostuneena ja huutelee ohjeita poikasilleen. Hiirihaukka tähystelee taivalta, olisiko hiiri lähtenyt, pesän paljastuttua heinäpellolla, juoksemaan pakosalle. Silloin voisi syöksyä niskasta kiinni. Kottaraiset ovat keränneet poikansa kokoon isoiksi parviksi lähteäkseen uusille laiumille pohjoiseen.

Kotiväkeni siellä hikoilee työn raakaan raadannassa nostellen heinää

Ilta lypsyn aikaan.

seipäälle kuivateltavaksi. Aamupäivän on heinä saanut kuivua karheessa ja mukaan on niitetty vielä pyörtynällä ja ojassakin kasvaneet ruohot. Sarkojen reunamat on haravoitu käsiharavalla puhtaiksi heinästä, että kaikki sato vain tulisi talteen. Minullekin tarjotaan tätä käsin haravointia ja voinhan sitä kokeilla, mutta ei se oikein ota sujuakseen. Täytyy vielä syödä monta aamupuuroa, sanoo isäni. Mutta taatani on syönyt monta puuroa ja häneltä sujuu painavan kangen nostelun iskiessään reikää maahan, johon sitten iskee seipään tukevasti pystyyn. Pieni heinämytty ensin alimmaiseksi ja sitten hangolla kuivaa heinää monta pallia ja seiväs nousee oikeaan muotoonsa. Hangolla vielä vähän kaunistellaan. Isäni on ollut ilman paitaa paahtavassa auringossa jo päiviä ja on senmukaisesti ruskea kuin kahvipapu. Minunkin tekisi mieli ottaa paitaa pois, mutta äitini varoittaa: "Poltat vaan nahkasi, etkä saa yöllä nukutuksi."

"Kahville", sanoo äitini ja alkaa purkamaan tuomame korin sisältöä suoraan heinäkarheen vierelle maahan. Jokainen saa kupin käteensä ja siihen kaadetaan pannusta kuumaa tai ainakin lämmintä lientä, onhan se jo vähän jäähtynyt, vaikka peitetynä villaisella on ollut. Maistuuhan se siellä juotava, vaikka juuri olisi juonut kannusta seipään varjossa hyvää kaljaa. Siinä istuessani heinäni päällä saan huomata kuinka monenlaista elämää luonto pitää yllä heinäpellollakin. Hyvällä kuuloaistilla kelpaa kuulostella miten heinäsiirikka sirittää ihan vieressä. Tarkkaan katsoen näkee miten se jaloillaan soittelee suloisia säveliä. Paarmoja lentelee sinne tänne etsien uhria ketä voisi puraista ja ottaa pientä verinäytettä ja maista aisia. Hevosta voi ainakin rokottaa paarmat ja kyllä niitä siinä riittääkin kiusaamassa. Montaa muuta veren-

imijää on lisäksi: "puttipaarmoja" ja kiiliäisiä joita lehmät varsinkin pelkäsivät. Tietysti pidän minäkin kuppia ja kuumaa juotavaa kädessäni ja pian näen siinä potkimassa pitkäkoipisia uimareita. "Ota heinä vaan käteesi ja pomppaa ne pois ne on "hyppykekoita" joita heinäni joukossa pomppii vaikka millä mitalla". Äitini tarjoo myös jotain kuppiin "kastettavaa" ja suuhun pistettävää, kuivattua sekaleipää. Kyllä maistuu, kun saa ryyppätä päälle makeata, mutta vain yhden sokeripalan verran makeata kahvia. Kunhan vielä etsitään minulle se hyvä mansikkapaikka, onkin kaikki saatu mitä luvattukin, makeata mahan täydeltä. Vielä riittää kotiinvietävääkin: kauniita ahomansikoita timoteinkorpeen pujotettuna punaisena kuin helminauha ikään. Sinne pellon laitaa jäävät auringossa helottamaan monet kauniit kedon kukkaset. Kelpaa niitä ihailla ja ottaa mukaan, vaikka vaan leikistikin. Tuolla villiapilan ihan kilpailee kuka voi hehkuttaa vielä punaistakin punaisempaa. Päivänkakkarat, sauniot, rotevanvartiset saunakukkaset katsovat suurin silmin ihaan päivään. Ruiskukkaa näkyy vähemmän ja useinkin ruishalmeessa, mutta sen sininen väri sopii mainiosti

kirjoon. Siinä sulassa sovussa näyttävät elostaan nauttivan monet vaatimattomatkin Luojan luomat kasvit kuten nätkelmät, hiirenpavut ja "pyörtynäpöllötkin" muiden mukana.

On aika palata kotiaskeisiin, sillä äidillä on vielä työtä ja askelta päivän mittaan monessa tehtävässä. Muut heinäväestä sinne vielä jäävät pellolle työn touhuun myöhäiseen iltaan asti. Minä ja äitini, vain alamme astelemaan kuoppaista peltotietä kohti metsänlaitaa ja kotiveräjiä. Laitumen aidan takana lehmät liittyvät seuraamme alkaen odotella lypsyn aikaa. Ne katsovat minua kuin suurtakin ihmettä, jotkut ihan puhauttelevat sie- raimillaan. "Älä mene vaan liiaan lähelle", varoittaa äitini, "ne voivat kuokasta suurilla sarvillaan." Pääskyäsi parveilee lehmien ympärillä yrittäen saada suuhunsa kärpäsiä viedäkseen ne sitten poikasilleen, jotka siellä heinälahdon sisällä katon alla ruokaa odottavat. "Lentävät kovin matalalla", toteaa äitini, "aivan maata hipoen mahtaako jo huomenna tulla sade ja ukonilma". Hän sanoo toisenkin ennusmerkin viittaavan siihen suuntaan, kun kärpäset meitä niin pomppivat ja ihan suuhun ja silmille tunkevat.

Kotimatalla kohtaamme myös pienen metsätaipaleen. Suuria puita, aivan lakki uhkaa päästä pudota, jos latvaa yrittää katseellaan tavoittaa. Metsässäkin on monenlaista elämää, sekä maassa, että puussa. Tähän aikaan juuri heinäkuussa suopursu kukkii puhtaan valkoisena ja tuoksuu omaa, varsin erikoista tuoksuaan. Kuinka voikaan luonnon kirjo olla niin moni-ilmeinen monivärinen ja ihmeellinen ajattelee pieni poika, joka vasta on avaamassa suurta maailman-kirjaa ja omaa seikkailuaan siihen. Metsässä on kuitenkin tähän aikaan päivästä hiukan hiljaisempaa, jos linnun laulua haluaisit kuunnella. Äitini

Jatkuu seur. sivulle

Harjoittelijana Fertin ja Minnen meijerissä:

Kesällä 1945 harjoittelin Tarvasjoen meijerissä. Tämä johtui siitä, että opinto-ohjelmaani kuului approbatur-arvosana maitotaloustieteessä, mikä edellytti käytännön harjoittelua meijerissä. Kevättalvella puhuin asiasta isälleni, joka kohta sanoi: no, minä soitan Laineen Fertille, eiköhän hän voi ottaa sinut Tarvasjoelle. Ferdinand Laine ja isäni olivat tuttuja jo nuoruudesta lähtien. Niinkuin meillä kasvatukseen kuului minun oli ollut kutsuttava Ferdinand Lainetta Ferttisedäksi. Sinun kaappoja ei koskaan myöhemminkään tullut. Luultavasti Fertti hiljaisesti nautti siitä, että jouduin aina tituloimaan häntä sedäksi.

Asumiseni harjoitteluaikana järjestyi siten, että pääsin asumaan Rekoisten Keskitaloon, isäni serkun taloon. Koska majapaikkani oli jonkin verran etäällä meijeristä, alkoi työpäiväni vasta seitsemältä. Vain joinakin aamuina menin kello viideksi seuraamaan kerman siirtoa kirnuun ja voin kirnuamista. Normaali työaika alkoi siis kello viisi, koska voin valmistus tapahtui ennenkuin maidon vastaanotto alkoi.

Tarvasjoen meijeri oli yritysnimeltään Tarvasjoen ja Marttilan Meijeri Oy. Yritysmuodostaan huolimatta se toimi kuin osuusmeijerit ja oli valiolainen. Sen hankinta-alue käsitti Tarvasjoen lisäksi lounaisen osan Marttilaa. Paikallismeijeriksi se oli Varsinais-Suomen suurimpia; ottaen huomioon vastapäättyneen sodan jälkeisen ajan tuotannon mahdollisuudet oli maitomäärä kuukaudessa lähellä 300.000 litraa. Meijerirakennus on komea, voimeijeritarpeisiin nähden se oli ehkä ylisuurikin, mutta siellä olikin valmiina tilat juustonvalmistusta varten, mitä tuotantoa ei kuitenkaan ryhdytty harjoittamaan. Maidon kuljetus meijeriin oli organisoitu kuski-

Ferdinand Laine

perusteisesti. Alue oli jaettu kuskipiireihin ja vain lähitalot, kuten Juvan kartano, Simola ja Ida Saarinen toivat itse maidon meijeriin.

Meijeri oli harjoittelumeijeri, meijerikoulun harjoittelijoita oli tuolloin 3 tyttöä ja heidän lisäksi agraariharjoittelija. Vakinaista henkilökuntaa oli ehkä tästä johtuen melko vähän. Isännöitsijä Laineen rouva, Minne Laine oli meijerikkö (eli meijerska kuten niihin aikoihin sanottiin), hänen uskollisena apulaisenaan etten sanoisi oikeana kätenään työskenteli neiti Helmi Saarinen. Koneenkäyttäjät Mätikkömäki hoiti lämpö- ja höyrykeskuksen lisäksi talonmiehen tehtävät.

V:na 1945 oli elintarvikkeista niukkuutta ja jakelusäännöstely ministeriön määräyksen tiukkaa. Kuoritun maidon palautus tuottajillekin oli säädeltyä. Liikenevä joppi ja lähes kaikki kirnupiimä lähetettiin päivittäin Turkuun. 50:n litran kannuja oli aika paljon ja niiden tiskaajaksi Minne ensimmäiseksi minut määräsi. Muutakin pesemistä tuli, pian myös separaattorin avaaminen, putkistojen ja jäähdytystien pesua maidon käsittelyn päätyttyä.

Ferdinand Laine oli melko vähäpuheinen meitä nuoria kohtaan. Hän oli aika jorö, vähän äreäntuntuinenkin

Tarvasjoen-Marttilan Meijeri Oy.

ran vastaaminen, hänen tunnetulla nuotillaan: Te tarvasjokilaiset olette kovin sotaista väkeä, me marttilalaiset olemme rauhan väkeä.

Harjoittelun jatkuessa Minne otti minut konttorin puolelle. Seurasi käsialanäytteen antaminen ja numeroiden tekeminen malliksi. Minne kiljaisi: "Ei, ei hyvä poika, pienempää, pienempää! Minnellä itsellään oli hyvin kaunis, pyöreä käsiala ja numerot selkeitä, n. 5 mm. korkeita. Kun kaikki kirjanpito maidon vastaanotto-merkinnöistä lähtien tehtiin silloin käsin, olivat kirjat todella tyylikkäästi Minnen suorittamina. Vasta kun olin oppinut tekemään numerot Minnen hyväksymällä tyyllillä, kelpasin jopa maidon vastaanottoon.

Minne oli varsin hyvä organisoidaan. Hänen sisarensa tytär Pirkko Loimala oli saanut kevättodistukseen matalat arvosanat matematiikassa, muistaakseni kehoituksen parantaa taitojaan. No, Minne otti Pirkon luokseen ja ilmoitti minulle, että minun tuli ryhtyä opettamaan algebraa ja geometriaa Pirkolle töitten jälkeen ja lisäksi vielä, että aika on käytettävä tarkoin opettamiseen, mitään hölö-

tällä meitä vierailupaikkaan. Muistan ainakin meidän käyntipaikoistamme Kuukkalan, Metsänhoitoyhdistyksen Saaren, ja Voimalaitoksen Valtosen luona käynnit. Perille tullessa Minne ilmoitti, että mukuloita täytyy pitää kurissa ja vastaanottaja kyllä oli kovin samanmielinen ja iloista juttua hersyi heti. Kaikesta näkyi, että Minne oli saanut kutsun vierailulle, Pirkolle ja minulle vain oli jätetty kertomatta. Vasta nyt havaitsen, että Fertti ei ollut näillä käynneillä mukana. Ilmeisesti hän oli halunnut päästä omaan rauhaansa rakkaaseen Apeksiinsaans Minnen puhetulvalta.

Fertti oli hankkinut joenrantapalstan pienen matkan meijeristä ylävirtaan. Joki on varsin upea sillä kohtaa, Juvan voimalaitoksen padon ansiosta. Aluetta sanottiin Apeksiinaksi, saat- taan olla jopa sen virallinen nimi. Nimellä on oma historiansa: Minne ja Fertti olivat kovia sanailemaan keskenään, usein varsin kärjekkäästikin. 30-luvulla syttyi Abessinian sota. Fasis- tinen Italian Il Duce B. Mussolini hyökkäsi Abessiniaan. Tämä herätti myös Suomessa voimakkaita tunteita Abessinian puolesta. Meidän silloinen Miss Eurooppa-kauneuskuningatarremme Ester Toivonenkin osallistui Suomen Punaisen Ristin avustuskampanjaan. Tuona ajankohtana oli Minnellä ja Fertillä ollut taas sanailukiista ja Fertti oli jättämässä taistelukentän. Minne oli tiukannut, minne Fertti nyt oli lähdessä. "Menen vaikka Abessiniaan", oli Fertti puuskahtanut. Samassa oli puhelin soinnut ja Minnen vastattua soittaja oli kysynyt Ferttiä. Vielä tuhtuneena Minne oli kysyjälle kiljautanut: "Ei häntä nyt saa puheli- meen, ilmoitti lähtevänsä Abessiniaan".

Kieltämättä Fertin äreänläinen olemus aiheutti minussa jännitystä. Ilmeisesti Minne havaitsi sen ja kerran hän puuskahtikin ruokapöydässä Fertille: "Sinä olet aina niin kiukkuinen, että tuo poikakin sinua pelkää". Ei Fertti siihen mitään kai vastannut. Mutta Minne ei asiaa sillensä jättänyt. Erään kerran hän meijeritöiden jäl- keen sanoi minulle: "Menepä, Toivo Fertin luo Apeksiinaan avuksi. Hänelä on laiturin teko mielessään". Minä saapastelin sinne ja Fertti muljautti kiukkuisesti minua päin ja sanoi: "Mikä nyt on". Minä ilmoitin tullessi auttamaan häntä laiturin teossa. Hetken päästä hän sanoi ihan rauhallisesti: "No, riisu vaatteet ja mene jokeen, ruvetaan laittamaan paaluja pystyyn". Laituri tuli aikanaan valmiiksi, mutta

sanoo tietävänsä, että näin kuumien keskipäivien aikaan linnutkin pitävät hetken päivällislepoa, kun ovat aamulla aikaiseen jo laulunsa alkaneet. Näin saavuimme kotiin ja tuvan ovi vain kolahtaa perässä. Olen tointa täynnä ikäänkuin olisin saanut jotain aikaa ja täytyykin mummolleni kehaista, että oltiin reippaita "poikia". Ei tule kohta uni silmään, mutta taas tekee mieli sitä hyvää voileipää ja sitä uutta voita päälle. Mummoni toteaa, että varmasti oli ihan hyvä päivä kaikille. Olisipa vielä huomennakin pouta, niin kyllä heinätyötkin joutuisivat. Hän sanoo vielä näkevänsä jatkuuko pouta, kun katselee auringon laskua päivän päätteeksi, jos se laskee kirkkaalta taivaalta, niin poutaa riittää. Vaan jos auringon ympärillä on keh- rää, joka sumentaa sen laskua hori- sontin taakse voi olla seuraava päivä jo pilvinen.

Ilta oli jo alkamassa, kun heinäväki palasi niityltä väsyneenä pitkän päivän aherruksesta kuumien auringon alla. Hevonen pois aisoista ja laitu- melle, sitten vähän loikoilua miehille- kin pihanurmikolla ennen illallista. Taatani sanoo vielä minulle, voi jos painelisit kipeää selkääni jaloin tallaa- malla. Saat vaikka varovasti oikein hypellä selässäni. Siitäkään sen oli pakko parantua, aamulla työ taas odotti. Niin minullekin hyvin nukutun yön jälkeen uusi päivä odotti ja tuli näki ja voitti. Monta auringon kiertoa on takana. Elämäkin kenties kohta takana. Muistotkin joutavat hautaan. Uudella sukupolvella on toiset muistot. Aikanaan näitä voi vain verrata nykypäivään. Mitä on vanhasta jäljel- lä, mielestäni ei kohta paljon mitään. Kaikki muuttuu, mutta joka ei van- haa tunne, ei uuttakaan osa arvostaa, näinhän sanotaan ja tähän voi pieni poika tarinansa lopettaa. Uusi aika on otettu vastaan.

Niilo Kujanpää

Minne Laine (vas.), Helmi Saarinen (toinen oik.) ja harjoittelijat kokeiden teossa.

niin että me harjoittelijat aika lailla jännitimmekin häntä. Minne oli peräti toisenlainen. Komealla, tummalla ja pulskalla Minnellä oli nauru her- kässä, tosin osasi hän olla hirmuisen kiukkuinenkin. Runsaan tupakoinnin käheyttämä ääni kyllä kuului, kun niikseen tuli. Mutta seurallinen, hauska ja sydämellinen hän oli.

Minne oli ollut hyvin aktiivisesti lottatyössä ja järjestön lopettaminen pakkotoimin oli katkeroitunut häntä pahasti. Muistoihini kuuluu hänen isänmaallisesta peräänantamattomuudesta seuraava tapahtuma: v. 1946 olivat Juutilan Isotuvassa Maire ja Runo Vuorisin häät. Arvohenkilöt olivat salissa ja itse olin läheisessä ka- marissa, kun kuulin Minnen korotta- van ääntään lujasti. Hän pauhasi, miksi Marttilan sankaripatsaaseen on sotilas pantu makaamaan. Hänen mielestään se osoitti periksiantamista, tappiota. Ja hän sanoi: ei, sotilaan ki- vessäkin täytyy seistä suorana, ryh- dikkäänä ja miekka pystyssä! Sitten kuului kirkkoherra Wilho Wihervaa-

tyksiä ei sallita. Useina kertoina, kun oli aterioitu, Minne ilmoitti, että nyt lähdetään kylään. Etteivät Keksi- lossa ihmettelisi, missä minä viivyn, Minne soitti ja ilmoitti pojan jääneen iltatöihin. Leikkiin kuului, että Pirkko ja minä emme saaneet tietää, mi- hin kyläily suuntautui. Kun lähdet- tiin, otti Minne pihlajasta tehdyn var- maan 3 metriä pitkän piiskan ja ohjasi

Karjanäyttely Urheilukentällä kesällä 1945.

sitten siirryttiin mökin puolelle jota-kin tekemään. Huomasin, miten jorö mies vähitellen tuli puheliaammaksi, ja niin siinä kävi, että jännitykseni kaikkosi ja voin sanoa, että meistä tuli sangen hyvät ystävät.

Vaikkei sodan päättymisestä ollut kulunut vielä vuottakaan ja poliittiset olot olivat levottomuutta herättäviä, mitä epävarmuutta vielä lisäsi Valvontakomission ainaiset puuttumiset maamme asioihin, oli jälleenrakentaminen kuitenkin osoitus toiveikkouden lisääntymisestä. Uuteen suuntautumista oli mielestäni hyvänä osoituksena sinä kesänä järjestetty karjannäyttely Tarvasjoella, Kenttätuvan kentällä. Muistelen, että se olisi ollut pääasiassa suomenkarjan näyttely, ainakin mukana oli keskeisenä henkilönä Länsi-Suomen Karjanjalostusyhdistyksen johtaja Kalle Soini. Näytellyssä esitellystä karjasta näkyi selvästi vuosikymmenten jalostuksen tulokset, vaikka tuotantoluvut olivatkin vielä suhteellisen vaatimattomia sodan ja puutteenajan aiheuttamina. Erityisesti ovat jääneet mieleeni Lepämäen ja Prunkilan Katavan hyvära-kenteiset ja kiiltäväkarvaiset nupopäät, joille arvostelijatkin antoivat tunnustusta.

Illalla oli Kenttätuvalla näyttelyn jälkeen iltaamat, missä Minnellä oli myös esiintyminen. Hän oli ideoinut esiintymisensä siten, että hän puhelimise kertoo näyttelyn tapahtumisista muka jollekin sanomalehden toimittajalle. Oliko mukavuudenhalua tai todellista, mutta näyttelypäivän aamulla hän valitti jalkansa olevan kovin kipeä ja komensi minut koko päiväksi näyttelyyn tekemään tarkat muistiinpanot kaikesta näyttelyyn liittyvästä ja tuomaan ne iltapäivällä hänelle. Tein työtä käskettyä, olin kai liiankin innokas, koska kiinnitin maanviljelysneuvos Soininkin huomiota. Arvostelutuloksia kinutessani kuulin, kun Soini kysyi joltakin "mikäs tuo nuori on, joka niin tiedonhaluinen on". Vastaus oli, että on vain meijerin harjoittelija. Kun vein raporttini Minnellä, hän silmäili sitä ja totesi, että kyllä se tästä rupeaa sujumaan. Iltamissa hän istui rehevänä näyttämöllä, pöydällä minun muistiinpanoni, puhelintuuri oli hänellä väliin korvan kohdalla, mutta kun hän innostui tekivät kädet kyllä isoja kaaria, välillä hän keksi omiaan ja palasi taas muistiinpanoihin. Ja yleisö ihmetteli: Kyllä tuo Minne osaa, miten hän kaiken on huomannutkin, vaikkei hänen muistettu oikein paljon näkyvillä olleenaan. Ilta oli kyllä Minnen.

Meijeriharjoitteluni tapahtui ensimmäisenä opiskeluvuoteni, täytettyäni 19 vuotta. Sitä seurasi myöhemmin runsaasti muita harjoitteluja. Ehkä tämä ensimmäisyys on aiheuttanut sen, että muistissani se niin tarkoin on säilynyt. Ehkä myös siksi, että minua niin hyvin kohdeltiin ja hoidettiin niin Keskitalossa kuin meijerilläkin. Kun pyörällä lähdin meijeriltä kotimatalle, otti Fertti minut erikseen ja sanoi: "Kun saat harjoitteluselostuksesi valmiiksi, tule meille. Minä tarkistan, ettei ole tehnyt virheitä ja sitten saat todistuksesi, niin, ja tule muutoinkin käymään. Samalla hän töppäsi kainalooni kilon voipaketin kotiin ja isälle terveisinä. (Oli ankaran säännöstelyn aika, uskallan sentään nyt kertoa tämän pienen rikkomuksen). Myöhemmät tapaamisemme olivatkin sellaisia, että Minne tarkkatuntoisena sanoikin: "Jaaha, Toivo tuli Ferttiä helssaamaan.

Kaikkinensa on minulla hyviä ja lämpöisiä muistoja Tarvasjoella olostani. Olen näistä joskus kertoillut ystävälleni Kalervo Mäkiselle. On hänen sinnikkyytensä ansiota, että olen edelläkierrotun kirjoittanut. Ehkäpä tämäkin on hyvä asia.

Liedon Mäkkylän Alinikulassa
8. 6. 1994.
Toivo Haapakoski

Ravanmäeltä sotavankeuteen

Olin tullut osasto Törniin joulukuun alussa 1943 ja osallistunut osaston mukana moniin partioihin ja iskuihin. Kannaksen läpimurron tapahduttua kesällä 1944 olimme Maaselän alueella Jouhivaarassa. Siellä näimme Kannakselle siirtyvän Tarvasjoen kompanian juhannusaattona. Vihollisen toiminta myös Itä-Karjalassa oli vilkastunut ja ne aloittivat kiivaimmat hyökkäykset juhannuksen aikaan. Mekin lähdimme juhannuspäivänä Jouhivaarasta tehden vastaiskuja ja auttaen viivytyksessä tilanteen mukaan.

Saimme 4. 7. käskyn lähteä vastaiskuun Ravanmäkeen, jossa osa JR33 oli jäänyt saarroksiin. Teimme matkan kuorma-autoilla, miehet ja pyörät lavalla matkaten. Kun saavuimme Kivatsun kylään, josta tie erkani Ravanmäkeen, meitä oli vastassa korkea-arvoisia upseereja, joiden kanssa luutn. L. Törni neuvotteli. Autojen purkamisen aikana kuulin kuinka eräs upseeri sanoi toiselle: "Onpa pieni porukka, saako tuollainen mitään aikaan?" Kuulin toisen vastaavan: "Jos ei Törnin miehet, niin ei tässä muistakaan ole apua." Tuntui hyvältä kuulua, että meihin luotettiin ylemmissäkin portaissa.

Ennen maastoon menoa lähetti Törni Aatos Peltolan ja Heikki Kuisman mukana tiedustelemaan maastoa. Jonkin matkaa kuljettuamme saimme vastaamme konetuliaseiden ammuntaa ja maastoudumme. Peräsämme tullut osasto sai meidät kiinni ja pyörät varusteineen jätimme tienvarteen. Tästä jatkoimme matkaa Ravanmäkeen, jonka iltaan mennessä miehitimme, vaikka vastassa oli melkoinen tulivoima.

Seuraavana päivänä vihollisen liikehdintä kasvoi ja ammunta kiihtyi. Ymmärsimme, että vastassa oli suuria joukkoja. Olimme tien lähellä, jonne olimme jättäneet pyörät ja muonan. Osa miehistä kävi päivällä hakemassa muonaa, eikä havainut selustassa mitään erikoista. Myöhemmin toiset miehet lähtivät muonatäydennykseen, mutta eivät enää päässeet meidät saartaneiden venäläisten tähden pyörille asti. Vähän aikaisemmin oli joukkueemme johtaja luutn. Tiitinen lähtenyt ottamaan yhteyttä Törniin, mutta jäänyt sille tielle. Vankeudesta palattuani kuulin hänen kaatuneen. Tässä vaiheessa joukkue meni hajalle osan hyökätessä takaa tulevan vihollisen kimppuun, minä heidän mukana. Ylivoima oli kuitenkin niin suuri, ettemme voineet sille mitään. Turkulainen Vieno Henrikson kaatui viereltäni ja loimaalainen Onni Jalo haavoitui jalkaan. Yritimme paeta toiseen suuntaan, jolloin jouduimme hänet jättämään, vaikka Onni huusi alkää jättäkö. Vastaus oli toisellakin suunnalla yhtä kova ja kohta venäläisiä oli joka puolella, aseet ja käsiranaatit kädessä.

Hetkessä olimme joutuneet tilanteeseen, jossa oli pakko heittää ase maahan ja nostaa kädet ylös. Vielä päivällä olimme puhuneet kers. Petäjoen kanssa tämänkaltaisen tilanteen mahdollisuudesta ja olimme päättäneet, että emme vangiksi jää. Viimeinen luoti vaikka omaan päähän, jos muu ei auta, olimme tuumanneet. Saarto oli meidät kuitenkin täysin ylittänyt ja siinä meitä oli vankeina neljä Törnin miestä: Kers. V. Petäjo-ki, alik. Laine ja jääk. rit A. Lehtinen ja K. Virtanen, sekä 7-8 miestä JR33:n joukoista.

Vangiksioton jälkeen meitä lähdettiin viemään linjojen taakse suurella joukolla. Vähemmällä väellä meitä ei varmaan olisi eheänä perille saatukaan, sillä kulkemme tien kahtapuolen oli miestä ja naista suuret määrät ja ne tuntuivat olevan erittäin pahalla tuulella. Vartiomiehillä oli täysiyö estää heitä tulema meidän

Alik. Hannes Laineen ryhmän miehet osasto Törnissä ennen vangiksi joutumista.

päälle. Kun ne eivät päässeet meihin käsiksi, sylkivät naiset meitä ja heittelivät kiviä niskaan. Kuljettuamme meitä n. kaksi kilometriä tulimme saakean kuusimetsään. Tänne koko joukko pysäytettiin.

Eräs vartiomies tuli luokseni ja kutsui kädellä näyttämään minua etäämmälle joukosta. Konepistooli ampumavälineenä hän lähti perääni. Ajattelin, että nyt mennään varmaan viimeiselle retkelle. Kuljettuamme n. 80 m metstä tuli näkyviin teltta, jonne menimme sisään. Teltassa oli upseereja ja suomea puhuva tulkki. Hän sanoi minulle: "Älä pelkää, ei me sinulle mitään pahaa tehdä." Lienen ollut hyvin pelästyneen näköinen.

Sitten alkoi kuulustelu. Kysyttiin nimi, sotilasarvo, joukko-osasto ja koska oli tullut Ravanmäkeen. Sitten alettiin kysellä muista joukko-osastoista ja miten ne ovat ryhmittyneet linjaan. Ymmärsin, että näitä tietoja ei pidä antaa. Vastasin tulleen Ravanmäkeen vasta edellisenä päivänä, enkä ollut muista joukoista tietoinen. Se olikin melkein totta. Kovasti he ihmettelivät, ettei aliupseeri enempää tiedä. Nyt tajusin miksi minut oli ensiksi kutsuttu kuulusteluun, koska natsani olivat näkyvissä, kuten ei kers. Petäjoella ollut. Saamatta minulta enempää tietoja, kutsuivat toisia kuulusteluun. Ehdin ohimennen tynnytellä seuraavia sanomalla: "Olkaa asiallisia, ei ne lyömään tule."

Matka vankileirille

Joka miehen käytyä kuulustelussa meitä lähdettiin viemään kauemaksi linjoista. Tulimme karjalaiskylään, jossa meidät majoitettiin eräseen karjasuojaan hajusta päätellen. Aliupseerit sijoitettiin toiseen ja miehistö toiseen koppiin. Vartiomiehet jäivät oven taakse ja ulkoa tuli valoa vain ikkunan pienestä reiästä. Se oli pitkä ja tuskallinen yö. Unta ei saanut. Mieli oli matalalla. Ei tiennyt näkekö seuraavaa päivää ja mikä on tulevaisuus. Sitä tunnetta ei voi kuvata toiselle, eikä tuntea ellei ole itse kokenut.

Aamulla tuli eräs kersantti tulkki mukanaan tuomaan meille ruokaa. Hän kehui kuinka hyvä hoito meitä odotti, kun pääsemme vankileirille asti. Valvotun yön jälkeen heidän tuomansa ruoka maistui hyvälle. Kysyinkin tulkilta, onko Venäjän armeijassa aina näin hyvä ruoka. Tulkki vastasi, että meidän ruoka oli tuotu upseerien ruokalasta. Saimme aiheen kysyä, onko heillä upseereilla eri ruoka kuin miehistöllä, mutta siihen he eivät halunneet vastata. Tarjosivat vielä ennen lähtöään tupakat meille.

Hetken päästä meitä tultiin vuoronperään hakemaan kuulusteluihin. Ne olivat paljon pidempiä ja tiukempisävyisiä, kuin ensimmäisellä kerralla. Aluksi kysyttiin samat asiat ja erityisesti he olivat kiinnostuneita suomalaisten joukkojen määrästä ja sijoituksesta. Osasto Törnistä heillä oli hyvät tiedot: miehistön vapaaehtoisuus, kunto ja, että heistä moni oli Varsi-

nais- ja Vakka-Suomesta. Joka kerta kysyttiin myös, miksi minä olin siihen liittynyt. Sillä ei liene ollut väliä mitä vastasi, kunhan muisti seuraavalla kerralla mitä oli ennen kertonut. Minäkin olin kuulusteltavana yhdeksän kertaa.

Joka kerta kysyttiin myös: "Miksi Suomi hyökkäsi Venäjälle 1939?" Vastauksesta olin heidän kanssaan joka kerta erimielistä. Eräs kuulustelija, joka oli syntyperäinen suomalainen, Oulusta Venäjälle 1930 loikannut mies, ei tarvinnut tulkkia, koska puhui hyvää suomea. Hän oli kohonnut kapteeniksi Venäjän armeijassa. Myös hän väitti Suomen hyökänneen Venäjälle. Taisin silloin hieman hermostua ja korottaa ääntäni kun vastasin. Sanoin, kuinka Suomi olisi voinut hyökätä, kun ei sodan sytyttyä ollut antaa edes joka miehelle kivääriä ja tykeistä ei ollut puhuttakaan. Silloin kuulustelija hermostui, hyppäsi ylös ja löi pistoolilla pöytään. Hän huusi: "Mikä fasisti sinä oikein olet?" ja kirosi kauheasti. Kesken huudon hän laitto pistoolin pois ja tarjosi tupakat. Keskustelua jatkettiin muista asioista. Kysyttiin mihin puolueeseen kuuluin johon vastasin, etten ollut kuulunut mihinkään puolueeseen. Suojeluskuntaan kuulumista en kieltänyt, sillä uskoin sen olevan heillä tiedossa. Taas alkoi ihmettely: työmies ja suojeluskunnassa. Syyksi sanoin urheiluharrastukseni, vaikka se ei todellinen syy ollutkaan. Tämä kuulustelu kesti neljä tuntia ja tuntui pitkältä.

Seuraavina päivinä matka jatkui kohti Viteleen kokoamisleiriä. Suurimman osan matkasta teimme jalan, 11 vankia ja 16 vartiomiestä. Matkalla sattui kaksi näin jälkeenpäin huvittavaakin tapausta. Ohittaessamme erästä sotilasosastoa jäimme heidän kohdalle tauolle. Silloin muuan humalassa ollut kersantti tuli lyömään minua. Vartiomies tuli väliin ja vei miehen pois. Ennen kuin jatkoimme matkaa sanoi tulkki, että lyöjä sai heti rangaistuksen ja lähetettiin rintamalle. Ihmettelin, onko kaikki etulinjassa rangaistusta kärsimässä.

Vähän myöhemmin olimme taas tauolla, kun meille tulkki sanoi vastaan tulevissa autoissa saapuvan Armeijakunnan komentajan, kenraalin arvoltaan. Me vangit vain istuimme, kun ei ollut käsketty seisomaan, kun vartijaimme esimies meni tekemään ilmoitusta saapuvalla kenraalille. Kyllä se kenraali nosti kauhean huudon istumisestamme, kunnes tulkki tuli käskemään meitä ylös. Vielä sen jälkeen huuto jatkui ja aliupseeri sai nuhteita käyttäytymisestämme.

Vihdoin saavuimme Viteleeseen, jonne oli koottu vankeja eteenpäin kuljetusta varten. Meidän mieliala oli synkkä. Ei tehnyt mieli edes jutella toisten kanssa. Ajatukset kiersivät vain omaa rataa. Se oli jo alkua tulevasta sotavankeusajasta. Päivät kuluvat pientä puuhaa tehden. Enimmäkseen se oli siivoamista ja sirpalesuojaksi vartijoille tarkoitettujen poteroiden kaivuuta.

Oltuamme Vitelessä n. kymmenen vuorokautta lähdeittiin meitä kuljettamaan kohti Voloshovan suurempaa vankileiriä Inkerinmaalle, lähelle Eestin rajaa. Tänne saavuttuamme alkoi jokapäiväinen työnteko, jota oli monen laatuista. Pääsin yhdessä vangiksi joutuneiden Petäjoen ja Lehtisen kanssa vaihtamaan päivittäinen muutaman sanan, vaikka olimmekin eri porukoissa.

Ollessani rautatien penkereen reunaluiskojen korjaamassa oli mestarina siviilimies. Hän ihastui minun melko hyväkuntoiseen sotilasmantteliin ja lupasi siitä hinnaksi mielestäni suuren määrän mahorkkaa. Annoin hänelle manttelin, mutta seuraavana aamuna hän toikin vain pienen osan sovitusta tupakasta, luvaten tuoda lopun myöhemmin. Sen jälkeen en miestä nähnyt. Tulkki kertoi vartion polttaneen miehen kaupanteosta ja hänet oli siirretty toiselle työmaalle.

Politrukit kävivät iltaisin pitämässä meille omia palopuheita. He kertoivat milloin oli Joensuu vallattu tai, että venäläisten joukot olivat päivänmatkan päässä Helsingistä. Eräänä päivänä he kertoivat eilen tulleen rauhan ja aselevon Venäjän ja Suomen välillä. Emme tuotakaan puhetta uskoneet ennen kuin leirille tuotiin nuori 1925 syntynyt suomalaissotilas. Hän kertoi menneensä aselevon solmimisen jälkeen venäläisten kanssa tupakkakaupoille ja joutuneensa vielä vangiksi. Nyt hän istui parakin nurkassa ja oli melkein itku kurkussa kohtaloon surren. Hän kertoi tarkkaan mihin suomalaiset olivat pysäyttäneet venäläisten etenemisen ja missä kulki linjat aselevon alkaessa.

Tieto aselevosta antoi meille toivoa rauhasta ja vankien vaihdosta. Eräänä päivänä koottiin lähes kaikki suomalaiset yhteen ja meidät lastattiin junaan, joka lähti pohjoista kohden. Uskoimme aluksi olevamme matkalla Suomeen.

Pitkät päivät Tserepovetsin leirillä

Toivomme muuttui pettymykseksi, kun erään risteysaseman jälkeen huomasimme olevamme matkalla etelään. Saavuimme Tserepovetsin kaupunkiin Leningradista itään Volgan-Äänisen kanavan varrelle. Suuri vankileiri sijaitsi 3–5 km kaupungin ulkopuolella. Täällä oli n. 5 tuhatta vankia, joista suomalaisia parituhatta. Joutuimme saavuttuamme lyhyeksi aikaa karanteeniin ja sitten alkoi työnteko.

Kaupungin alapuolella levisi laaja tekojärvi, johon laskevaa virtaa pitkin oli uitettu tukkeja jo kesästä lähtien, kerrottiin. Tukit nostettiin vankien toimesta rannalle köysiä apuna käytäen. Virtaan oli jäänyt paljon oppotukkeja ja meidät määrättiin nostamaan niitä. Työtä tehtiin 30 miehen porukkana eli prikaatina. Jouduin tällaiseen ryhmään ja minut määrättiin sen vanhimmaksi. Minusta tuli siis prikaatin päällikkö. Syksy oli muuttunut erittäin kylmäksi ja meillä oli huonot jalkineet. En käsenut kenenkään miehistä mennä veteen, enkä mennyt itsekään. Muutaman tunnin kuluttua tuli työmaan siviilimestari, tulkki mukanaan kysymään, miksi emme tee työtä. Sanoin, että vesi on hyvin kylmää ja miehillä huonot varusteet. Siksi en käske ketään menemään veteen. Hän sanoi, ettei se ole mikään syy, työhön vain. Kun toistin kieltoni, tuli rangaistus heti. Viikon tupakka-annos pois ja leipäannos pienemmäksi koko työporukalle, sekä prikaatinpäälliköksi toinen mies.

Työtä tehtiin 10 tuntia päivässä ja kylmässä piti seisoa vielä pitkään aamuin illoin nimenhuudossa. Työmaalla oli eräs ilkeä naistyonjohtaja, jota sanoimme Olkaksi. Hän oli erittäin häijy. Usein työmaalta tullessa piti kantaa vielä selässä tukkeja polttopuiksi. Myöhemmin Olkaa ei enää näkynyt työmailla.

Sain siirron tukkityömaalta rakennustyömaalle, kun alettiin rakentamaan leirin henkilökunnalle kokoon-tumis- ja juhlahuonetta. Elämä leirillä kulki samaa rataa. Päivät työtä. Illalla tuli politrukki pitämään palopuheita. Mukana hänellä oli aina muutama Suomesta tullut lokkari, joita leirillä oli ollut joukossa mukana koko ajan. Nyt he luulivat olevansa herroja Suomeen päästyään ja tulivat yhä röyhkeämmiksi muita vankeja kohtaan. Valistusilloissa he pitivät huolen, ettei kukaan nukkunut. Ruoka oli heikkoa, eikä sen takia jaksanut paljon työtä tehdä. Joka kymmenes päivä oli saunapäivä, vaikka ei mitään suomalaista saunaa ollutkaan. Lämmintä vettä sai muutaman litran ja sillä täytyi pestä. Puhtaat alusvaatteet saatiin ja saksalaiset parturit ajoivat parran ja tukan. Syksyllä raivosi leirillä punatauti, johon moni poika kuoli. Heidän hautapaikastaan emme tiedneet.

Paluu kotiin

Saimme klubirakennuksen valmiiksi marraskuun alkuun mennessä ja siellä vietettiin 7. 11. 1944 lokakuun vallankumouksen vuosijuhlaa. Vähän sen jälkeen levisi vankien keskuudessa huhu vankien vaihdosta. Lienee ollut marraskuun 20 päivän aamu, kun olimme kokoontuneet työhön lähtöä varten riviin. Rivistä poimittiin kaikki terveimmät pois ja käskettiin mennä parakkiiin. Täällä tulkki tuli sanoamaan, että teidät palautetaan Suomeen. Jokainen meistä muuttui kuin aivan toiseksi mieheksi, vaikka epäily kalvoi mieltä siitä, voiko tämä olla totta.

Miedät ohjattiin junaan nimenhuudon mukaan. Kuljetuksesta pois jäävien masennuksen voi vain aavistaa. Usea heistä menehtyi ennen seuraavaa paluukuljetusta. Viimeisetään pääsivät pois vasta maaliskuussa 1945. Saimme päällemme vähän parempia vaatteita, mutta ruokaa emme matkan aikana, kuin väliin vain vettä. Leningradin kautta tulimme Viipuriin, jossa vasta uskoimme olevamme matkalla Suomeen, kun juna pysähtyi.

Varmoja kotimaahan pääsystä olimme vasta Vainikkalassa, kun juna sinne saapui kahden päivän matkan jälkeen 2. 11. 1944. Ylitimme jalan valtakunnan rajan ja meille tarjottiin ruokaa. Moni söi vahvaa hernekeittoa ja leipää varoituksista huolimatta liikaa ja sai kovia vatsakipuja. Sitten nousimme matkustajajunaan ja saavuimme Hankoon seuraavana päivänä.

Joutuimme olemaan karanteenissa kolme viikkoa. Ensiksi riisuttiin kaikki vaatteet, käytiin saunassa ja saimme uudet sotilaspuvut. Olimme tosi kurjan näköisiä. Silmät oli kuopalla suuressa päässä ja luut näkyivät löysän ihon lävitse. Vain lokkarit näyttivät ihmisiltä. Meitä palasi 1 241 henkeä sillä kerralla. Kaikkiaan palautettiin 1 954 vankia. Suomalaiset palauttivat 42 412 venäläistä sotavankia sodan päättyttyä.

Muutkin kanssani vangiksi joutuneet Törnin miehet palasivat vankeudesta. Radiossa luettiin 22. 11. kaikkien palautettavien sotavankien nimet, joita tuleva Ester- vaimoni jännittyneenä kuunteli. Juuri puolenyön aikaan nimeni sanottiin. Kolme viik-

Hallitsemme me kieltä vai kieli meitä?

Vaikka kieli onkin vain sopimus, jonka olemme itse luoneet, on vaikeaa kuvitella maailmaa ilman sanoja. Kun jokaisella esineellä, asialla ja käsitteellä on nimi, minä ymmärrän muita ja muut minua.

Maailma ilman sanoja olisi maailma ilman ajatuksia. Ajattelu ja kieli ovat nivoutuneet niin tiukasti toisiinsa, että niitä on mahdoton erottaa toisistaan. Meillä on korvaamaton työväline, joka mahdollistaa kommunikoinnin, suuret keksinnöt ja historian siirtämisen sukupolvelta toiselle. Ihmiskunta olisi vielä lapsenkengissä, jos kykymme ymmärtää kieltä olisi jäänyt kehittymättä. Toimisimme viettimämme, vaistojemme ja hormonierityksemme varassa, toisin sanoen, olisimme eläimiä.

Sanat ovat ihmiselle tärkein kommunikaation muoto, siitä huolimatta että keskustellessamme viestimme noin 60 prosenttia non-verbaalisesti, eleillämme, ruumiillamme ja ilmeillämme. Onko maailma todellakin sanojensa vanki, jos kerran olemme kykenemättömiä tulkitsemaan mielialojamme, analysoimaan itseämme ja ennenkaikkea toistemme tunteita, ilman että niitä täytyisi puhua tai kirjoittaa?

Emme voi välttää sitä sanatulvaa, jota kulttuurimme suoltaa jatkuvasti. Uutisia puolen tunnin välein, sanoma- ja aikakauslehtiä, puhevihihdettä, ajankohtaisohjelmia ja syvähaastattelua valuu koteihimme, eikä kukaan kysy, haluammeko hukkua siihen verbaalisasteeseen, joka tarjotaan meille valmiiksi pureskeltuna ja ajateltuna. Kenenkään ei enää tarvitse etsiä tietoa. Radio, televisio ja painotuotteet tarjoavat meille päivittäin alehintaisten tieto- ja viihdesäilykkeen, joka on kuluttajaystävällinen, standardoitu ja allergeitettattu.

Ihmeellistä sanoissa on se, että vaikka ne ovatkin käyttäjille yhteisiä, niiden merkitys ei ole koskaan aivan sama. Kieli elää, luo mielikuvia ja elämyksiä. Minussa on sitä samaa lapsenomaista ihmetystä sanoja kohtaan,

Tarvasjoki on saanut vesitornin. Kauniina se kohoaa Tarvas-Hovin mäellä.

koa myöhemmin sain palata siviiliin ja normaalin elämän pariin. Muistot 50 vuoden takaa palaavat edelleen elävinä usein mieleen, eikä niitä voisi-kaan unohtaa.

Hannes Laine

Kaisa Luukkonen

jota Uno Kailas kuvaa runossaan "Sanoja": "Sanat elävät", kertoo Kailaan runon lapsi, "ja minä voin ne nähdä".

Kun Kailaalle tyhjiä sanoja ovat "kuolema" ja "synti", minulle sanat "täsmäelvytys" tai "CD-Rom" eivät merkitse mitään. Silti kuulen ja näen näitä käsittämättömiä kirjainyhdistelmiä joka päivä, sanat toimivat vallankäytön välineenä, ne ovat tapa osoittaa ylemmyys ja arvo, media elää keski-aikaa ja tarvitsisi renessansinsa. Munkkilatinaa tai kapulakieltä, tulos on sama; rahvas ei ymmärrä eikä näin ollen voi valittaa...

Meillä on vapaus sanoihin, mutta onko meillä myös moraalinen vastuu sanomastamme samoin kuin teoistamme? Kielen avulla luotu sosiaalinen hierarkia on aivan yhtä alistava kuin varattomuus materialistisia arvoja korostavassa yhteiskunnassamme tai fyysinen alemmuus. Koulumaailma on yhteiskunta pienoiskoossa, harkitsemattomat huomautukset, sanallinen väkivalta tai hylkiminen murteen tai puhevien vuoksi ovat selviytymiskeinoja – alista tai alistu – jotka sattuvat siinä missä lyönnit ja potkutkin.

Sanat ovat sosiaalisia sopimuksia ja ihminen niiden käyttäjänä loputtomasti oivaltava ja uutta luova olento. Ajattelun ja kommunikoinnin väline muuttuu kuitenkin helposti byrokraattien harmaaksi virkakieleksi. Eikä kielessä saisi olla mitään harmaata, ei, sen pitäisi olla tyhjä taulu, tabula rasa, jonka jokainen saisi maalata yhteisillä väreillä, sanoilla, mieleisekseen.

Laudattur-aine
Kaisa Luukkonen
(Liedon lukio)

Varaa lomapäivä ja tule viettämään suvisessa suulissa perinteistä

EVANKELIUMIJUHLAA

Horristen Leppämaässä keskiviikkona 29. 6. klo 11.00 alkaen. Juhlassa puhuvat: prof. Lauri Koskenniemi, rov. Jouko Kyyrö, pastori Pasi Salminen ja Mauri Laakso sekä mahdollisesti rov. Aatami Kuortti.

SLEY ja Tarvasjoen seurakunta.

Kaikkia tarvasjokelaisia yhdistävää ja jo perinteiseksi muodostunutta

JOKIJUHLAA

vietetään tänä suvena 29–31 päivä heinäkuuta monipuolisella ohjelmalla, josta myöhemmin kertovat tarkemmat ilmoitukset.

Tarvasjoen kunta, seurakunta ja yhdistykset.